ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

Čo sa žiakom a žiačkam základných škôl Slovenska najviac páči

a

najviac nepáči v škole.

Rozbor odpovedí na otvorené otázky

KRITICKÝ PRIATEĽ ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH ZARIADENÍ

Dáta Štátnej školskej inšpekcie spracovala:

PhDr. Zuzana Kusá, CSc.,
Sociologický ústav SAV, v. v. i.

OBSAH

Manažérske zhrnutie....2
Úvod....3
1 Postup analýzy odpovedí na otvorené otázky....5
2 Čo sa mi najviac páči v škole....9
2.1 Kamaráti/spolužiaci ako najrozšírenejší dôvod pozitívneho vzťahu ku škole....11
2.2 Kvalitná škola, vylepšovanie metód učenia, obľúbené predmety, exkurzie, súťaže....13
2.3 Dobrí a spravodliví učitelia a vedenie školy....16
2.4 Voľné chvíle – školou organizované výlety, prestávky a ďalšie možnosti oddychu....17
2.5 Modernizovaná infraštruktúra a vybavenie školy....17
2.6 Zábava, starosť o duševné zdravie, pokoj, bezpečie....18
2.7 Nič sa mi tu nepáči....20
2.8 Bez odpovede a Neviem, čo by sa mi páčilo....21
3 Čo sa žiakom a žiačkam na škole nepáči....22
3.1 Vyučovanie, jeho organizácia, predmety, záťaž, preverovanie vedomostí a stres....24
3.2 Učitelia, učiteľky a vedenie školy – spôsob výučby, hodnotenia....28
3.3 Učitelia – nespravodlivosť, nadŕžanie, krik a ponižovanie žiakov....31
3.4 Spolužiaci – situácia v triede....35
3.5 Šikanovanie (ohováranie, ponižovanie, vysmievanie sa), provokovanie a ohrozovanie bezpečnosti....40
3.6 Vulgárne, drzé, hlučné správanie žiactva....43
3.7 Zákazy, obmedzenia školského poriadku, tresty....45
3.8 Infraštruktúra školy....48
3.9 Som tu spokojný verzus Nič sa mi tu nepáči....49
Chýbajúce odpovede....50
4 Pohľad na deti cez komparáciu zistení otvorených a uzavretých otázok monitorovacieho dotazníka....51
Zdroje....57

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

V druhej časti správy analyzujeme dáta z ***monitorovania vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy***, ktoré v prvom polroku šk. roku 2024/2025 uskutočnila Štátna školská inšpekcia na reprezentatívnej vzorke žiactva základných škôl, stredných odborných škôl a gymnázií, predstavujeme analýzu odpovedí žiakov a žiačok základných škôl na dve otvorené otázky monitorovacieho dotazníka. Žiakom a žiačkam ponúkali možnosť vlastnými slovami opísať svoj vzťah k škole a odpoveďami na otázky ***Čo sa ti v tvojej škole páči najviac*** **(o2.12) a** ***Čo sa ti v tvojej škole najviac nepáči*** **(o2.13)** sa vyjadriť aj k stránkam, procesom, situáciám či pravidlám školského života, ktoré dotazník nepokrýval.

Predmetom kvalitatívnej a doplnkovej kvantitatívnej analýzy, ktorej výsledky tu prinášame, boli odpovede **5 781 žiačok a žiakov na uvedené dve otázky**. Základným postupom kvalitatívnej analýzy bolo otvorené kódovanie – založené na úsilí nachádzať vhodné kategórie pre položky, ktoré žiaci uvádzali ako prednosti a príťažlivé stránky školského života alebo naopak ako jeho negatíva.

Druhá kapitola sa venuje rozboru kategórií stránok školského života, ktoré žiaci a žiačky uvádzali v odpovedi na otázku **2.12** ***Čo sa ti v škole páči najviac*****.**

- ☑ **Ako najpríťažlivejšiu a najcennejšiu časť školského života viac ako 47 % žiakov a žiačok uviedlo svojich kamarátov/spolužiakov.** Časť z nich sa súčasne zmieňuje o zážitkoch pomoci a podpory ako vzácnych momentoch spoločného bytia, iná časť vyzdvihuje ako prednosť kolektívneho života zábavu. Viacerí žiaci a žiačky naznačovali, že situácia v ich triede sa často mení. Niektorí uvádzajú, že dobré vzťahy majú len s menšou časťou spolužiakov, oceňujú, že niektorým spolužiakom *„nevadia"*, že v triede sú aj takí, ktorí ubližujú iným alebo že ako trieda sa správajú súdržne len *„dakedy"* či *„zopárkrát"*.
- ☑ **Ďalšia kategória pozitívnych stránok školy** ***Kvalitná škola*** **spája päť pôvodných kategórií**: všeobecné vyzdvihovanie kvality školy a moderného spôsobu vyučovania (5), súťaže, exkurzie a krúžky organizované školou (2), konkrétne predmety, ktoré žiak obľubuje a ďalšie, menej početné kategórie. Niektorú z týchto pozitívnych stránok vyzdvihlo v odpovedi na otvorenú otázku 18,5 % žiakov a žiačok.
- ☑ **Rôzne oceňované stránky života školy zaradené do kategórie** ***Dobrí a spravodliví učitelia a vedenie školy*** **uviedlo 19 % žiakov a žiačok.** Žiactvo malých škôl hodnotilo učiteľstvo ako pozitívum školského života významne častejšie ako žiactvo veľkých škôl (25,9 % ku 18,8 %). *Voľné chvíle* v škole a aktivity typu školských výletov taktiež patria medzi obľúbené stránky školského života. V takmer identickej miere ako voľné chvíle bola žiactvom vyzdvihovaná *Vybavenosť a vzhľad školy*. Do tejto kategórie sme včlenili aj osobitne kódované *obedy/jedlo*. Medzi pozitívne stránky školy (alebo aj ako jedinú jej prednosť) žiaci a žiačky zaradili jedlo 121-krát (z toho 71-krát obedy). Ide o žiakov a žiačky z rôznorodých lokalít a škôl Slovenska.
- ☑ Trochu prekvapujúcim zistením bolo opakované vyzdvihovanie pokoja a ticha ako prednosti navštevovanej školy. Niektorí žiaci/žiačky to, že trieda nie je hlučná, uviedli ako *jediné pozitívum* školy. Niektoré ďalšie odpovede naznačujú, ako keby sa časť žiactva zmierila s tým, že od prostredia školy nemôže očakávať veľa, respektíve, že aj neprívetivé prostredie školy má prednosti oproti prostrediu, do ktorého sa žiak/žiačka vracajú. Neveselým zistením je, že možnosť odpovedať na otázku *Čo sa ti v škole najviac páči*, nevyužilo 6,2 % žiactva, zároveň *7,5 % žiakov a žiačok uviedlo, že na svojej škole nenachádzajú nič, čo by sa im páčilo* a tešia sa na odchod.

V tretej kapitole správy predstavujeme hlavné kategórie negatívnych stránok školského života ***Čo sa ti v tvojej škole najviac nepáči*** **(o2.13)**, ktoré žiaci a žiačky spomínali vo svojich odpovediach.

- ☑ **Vnútorne najpočetnejšia a najviac diferencovaná je kategória *Organizácia a obsah vyučovacieho procesu***. Žiaci a žiačky uvádzali také zápory školy ako skoré ranné vstávanie (126-krát), čakanie na otvorenie školskej budovy, krátke či dlhé prestávky, siedmu vyučovaciu hodinu, chýbajúcu koordináciu pedagógov pri zadávaní písomiek a testov v konkrétny deň, menenie rozvrhu a neohlásené/neoznámené písomky a skúšanie.

Niektorú položku z tejto kategórie uviedlo až 27,3 % žiakov a žiačok. Žiactvo malých škôl uvádzalo výhrady voči rôznym stránkam organizácie a obsahu vyučovania vo významne menšej miere (19,4 %) ako žiactvo veľkých škôl.

- ☑ Žiaci hojne vymenúvali rôzne predmety, ktoré nemajú v obľube a pokladajú ich za zbytočné (zbytočnosť sa nepokúšali dokazovať). Ako veľmi negatívnu stránku školského života žiaci/žiačky uvádzajú skúšanie, neohlásené písomky. Časť odpovedí sťažujúcich sa na *nudu v škole* naznačuje, že prežívaná nuda môže byť spojená s nedostatočným zohľadňovaním individuálnych potrieb žiakov vyučujúcimi.
- ☑ **Výhrady voči pôsobeniu učiteľov sme zatrieďovali do dvoch samostatných kategórií**. Do prvej sme zaraďovali nekonkrétne výhrady (len uvádzanie učiteľov ako negatíva) a *výhrady k spôsobu učenia*. Do druhej kategórie sme zaraďovali kritiku správania vyučujúcich voči žiakom, ktoré žiaci vnímali ako *nespravodlivé alebo ponižujúce*. Žiaci sa v odpovediach sťažovali na rôzne formy ponižovania vyučujúcimi – od odmietania diskutovať o názore žiaka/žiačky, zabávaní sa na ich zlyhaní, uťahovania si z nich pred triedou až po kričanie. O kriku učiteľov/učiteliek sa v odpovedi na otázku 2.13 zmieňovalo 25 žiakov. Kričanie vyučujúcich bolo aj súčasťou výpočtu viacerých negatívnych stránok života školy. Kritika nespravodlivosti sa v spojení s vyučujúcimi týkala nerovného zaobchádzania. Žiaci a žiačky poukazujú na domnelé či skutočné úľavy pre obľúbených žiakov *„niektorí učitelia sú nespravodliví a majú svojich obľúbencov"* či tvrdších trestov pre tých, na ktorých sú *„zasadnutí"*, ale aj na nerovnaký prístup pri trestaní porušovania školského poriadku, ak sa to týka rôznych detí v triede. Rozdielne zaobchádzanie vidia aj v nerovnakej ochote učiteliek a učiteľov pomôcť, ak žiak/žiačka nerozumejú látke, v rôznej záťaži úlohami a nezohľadňovaní individuálnych možností. Väčšiu záťaž či nároky alebo menšiu pozornosť vyučujúcich považujú za nespravodlivosť aj žiaci, ktorým sa v škole darí.
- ☑ **Ďalšou kategóriou negatívne prežívaných stránok školského života je *Kolektív a vzťahy medzi deťmi*.** Vytvorená je spojením troch pôvodných kategórií, z ktorých najpočetnejšia má podobný názov *Kolektív* (skupinkovanie, osamelosť, hádky v triede). Do tejto kategórie sme zaradili aj málopočetné nešpecifické výhrady voči vrstovníkom inej národnosti či sexuálnej orientácie. *Osamelosť v triede* signalizovalo v odpovedi na niektorú z otvorených otázok 8,8 % žiakov a žiačok. Časť detí bez kamarátov nachádza pozitíva života v škole napríklad v dobrých vzťahoch s vyučujúcimi, no pomerne veľká časť z nich odpovedala na otázku *Čo sa ti v tvojej škole najviac páči* slovami *„neviem"* alebo *„nič"*.
- ☑ **Vysmievanie sa a ohováranie sa podľa odpovedí na uzavreté otázky monitorovacieho dotazníka vyskytuje v školách na Slovensku vo veľkej miere**. Pri analýze odpovedí na otvorené otázky sme zmienky o vysmievaní a ohováraní zaraďovali do kategórie *Šikanovanie*, ktorú sme spojili s kategóriou *Ohrozovanie bezpečia*. V spoločnej kategórii *Šikanovanie, ohrozovanie bezpečia* tvorili položky kategórie *Ohrozovanie bezpečia* menšiu časť, v odpovediach ich spomenulo len 81 žiakov/žiačok zapojených do monitorovania. Obsah tejto kategórie bol navýšený aj tým, že sme do nej zaraďovali nielen vyhrážanie, fyzické napadnutie, bitky a kradnutie, ale aj fajčenie (zmienky o zafajčených záchodoch, kam je nepríjemné chodiť, možno podľa nás vnímať ako ohrozenie). Nepočetnosť prípadov zaradených do tejto kategórie môžeme chápať ako pozitívne zistenie z analýzy odpovedí na

otvorené otázky. Na druhej strane podiely žiakov a žiačok, ktorí sa vyhli odpovedi na otvorené otázky, a tiež vysoký podiel žiakov a žiačok, ktorí svoj odmietavý postoj ku škole nijako nekonkretizovali (4,1 %), nedovoľuje prijať presvedčenie, že sme získali dostatočnú predstavu o výskyte násilia či iného ohrozenia bezpečia na základných školách.

- ☑ **Časť výhrad a kritiky negatív života školy sa týkala ustanovení školského poriadku.** Viac ako štvrtina (100) žiakov a žiačok, ktorí mali výhrady voči pravidlám školského poriadku, kritizovali odovzdávanie mobilov pred vyučovaním a nemožnosť ich používať aspoň cez prestávku. Sťažovanie sa na *„neférové“* či *„nezmyselné“* ustanovenia školského poriadku sa často týkalo navštevovania sa žiakov a žiačok v triedach počas veľkých prestávok a regulovaného zotrvávania detí v určených priestoroch. Žiaci a žiačky kritizovali často veľmi konkrétne *školskú infraštruktúru* a fungovanie jej súčastí a zariadení – *počítače,* pomalú či nefunkčnú *WIFI*, *chýbajúcu telocvičňu* a multifunkčné ihrisko, veľkosť *jedálne*, dlhé rady pred ňou, chutnosť *jedla* a čistotu príborov. Veľa kritiky sa týkalo toaliet – ich počtu, nedostatočnej údržby a čistoty, nemožnosti zamknúť kabínky, chýbajúcich zrkadiel, ale tiež ich poruchovosti. Početná bola aj kritika chýbajúcich *automatov na jedlo a nápoje*, ktoré zrejme žiactvo pokladá za súčasť infraštruktúry základných škôl.

ÚVOD

V druhej časti správy predkladáme analýzu dát z monitorovania vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy. Monitorovanie v prvom polroku šk. roku 2024/2025 uskutočnila Štátna školská inšpekcia na reprezentatívnej vzorke žiactva základných škôl, stredných odborných škôl a gymnázií.

Prvá časť správy (ŠŠI 2025) približovala cieľ monitorovania, východiská a koncepciu použitého dotazníka ako nástroja monitorovania a predovšetkým prinášala základný obraz a porovnanie odpovedí žiactva ôsmych ročníkov základných škôl, ich vrstovníkov z osemročných gymnázií, žiactva predmaturitných ročníkov gymnázií a stredných odborných škôl. Dotazník obsahoval aj dve otvorené otázky, ktoré sa pýtali žiakov a žiačky na to, *čo sa im v ich škole páči najviac* (o2.12) a *čo sa im v ich škole najviac nepáči* (o2.13). Žiaci/žiačky odpoveďami na tieto otázky dostali možnosť vlastnými slovami vyjadriť svoj vzťah k škole a vyjadriť sa aj k tým stránkam, procesom, situáciám či pravidlám školského života, ktoré dotazník nepokrýval, no môžu byť relevantné vo vzťahu k ich škole, k vzdelávaniu a k ich spoločenským postojom. Vysoký počet žiakov a žiačok zapojeného do monitorovania na všetkých druhoch škôl neumožňoval (skôr vylučoval) vykonanie kvalitatívnej analýzy odpovedí na tieto otázky od žiactva všetkých zapojených druhov škôl.

V druhej časti správy preto ponúkame len rozbor odpovedí žiakov a žiačok základných škôl. Častica „len“ síce vyjadruje obmedzenie rozsahu analýzy, no do monitorovania bolo zapojených vyše 5700 žiakov a žiačok príslušného ročníka slovenských základných škôl. Predkladaná správa je tak založená na kombinovanej (kvalitatívnej a kvantitatívnej) analýze viac ako 11 400 odpovedí na obidve otázky.

Naším zámerom bolo osobitne preskúmať aj odpovede na otvorené otázky od žiakov a žiačok patriacich k 5,4 % súboru žiactva základných škôl, ktoré na kľúčovú otázku monitorovania, či sa v škole cítia dobre a bezpečne, odpovedali *„nikdy“*. Na základe kvalitatívnej analýzy ich odpovedí sme sa pokúšali nájsť doplňujúce objasnenie ich negatívneho prežívania pobytu v škole, ktorý signalizovali odpoveďou na spomínanú otázku. Na základe redukcie príslušnej premennej a jej krostabulácie s ID žiactva v súbore sme identifikovali odpovede týchto žiakov na otvorené otázky a venovať sa im budeme cielene, osobitne pri rozbore odpovedí na otázku 2.13 *Čo sa ti na škole nepáči najviac*.

Správa je rozdelená do piatich častí – kapitol.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

V prvej kapitole správy podrobne približujeme kategorizáciu odpovedí. Formulovali sme ich tak, aby sme do nich zaraďovali javy rovnakého druhu, napr. vyskytujúce sa ako súčasti či efekty interakcií detí a učiteľov; patriace k vybaveniu - infraštruktúre školy alebo predstavujúce súčasť vyučovacieho procesu a jeho organizácie. Zároveň sme zohľadňovali skutočnosť, že časť žiactva vo svojich odpovediach *„najviac páči“* a *„najviac nepáči“* uvádzala viacero stránok školy a školského života. Pozornosť venujeme aj viacerým dilemám, ktoré sme riešili a opisujeme tiež postupy integrácie kódov odpovedí a včlenenie nových premenných do štatistickej databázy programu SPSS a ďalšie analytické kroky v tomto programe.

Druhá kapitola sa venuje rozboru stránok školského života (položiek), ktoré žiaci a žiačky uvádzali v odpovediach na otvorenú otázku 2.12 *Čo sa ti v škole páči najviac*. V úvode predstavujeme percentuálne zastúpenie redukovaných kategórií stránok/položiek života školy, ktoré žiaci a žiačky uvádzali v odpovediach na túto otázku. Potom nasledujú podkapitoly, ktoré sa podrobnejšie a s ilustráciami odpovedí venujú jednotlivým kategóriám toho, *čo sa žiactvu najviac páči v ich škole*. Podkapitoly tam, kde je to relevantné, vnútorne rozčleňujeme podľa pôvodného kategorizovania položiek odpovedí aj s konkrétnymi príkladmi. Dopĺňame ich aj porovnaním zastúpenia zmieňovaných položiek/predností školského života medzi žiactvom verejných a cirkevných škôl, žiactvom malých a veľkých škôl.

V tretej kapitole sa venujeme stránkam školského života, ktoré žiaci uvádzali v odpovediach na otázku 2.13 *Čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči*. Aj tu najprv predstavujeme percentuálne zastúpenie redukovaných kategórií negatívne vnímaných stránok/položiek života školy, ktoré žiaci a žiačky uvádzali v odpovediach na túto otázku. Potom nasledujú podkapitoly, ktoré sa podrobnejšie a s ilustráciami rôznych druhov odpovedí venujú jednotlivým kategóriám toho, čo žiaci a žiačky uvádzali ako záporné stránky školy. Aj tu jednotlivé podkapitoly dopĺňame niekoľkými komparáciami vnímania jednotlivých kategórií negatív školy žiactvom verejných a cirkevných škôl, malých a veľkých škôl a informáciou o význame zistených rozdielov.

V záverečnej štvrtej kapitole predstavujeme niekoľko analýz vzťahu medzi odpoveďami/položkami uvádzanými na otázku 2.13 *Čo sa mi v škole najviac nepáči* a odpoveďami na štruktúrované otázky dotazníka, ktoré sa týkali pohody v škole, vnímania spravodlivosti učiteľov a na ďalšie otázky. Predstavíme aj niekoľko úvah o relevancii vykonanej analýzy otvorených otázok pre porozumenie skúmanej témy.

Na záver úvodu niekoľko technicko-etických poznámok o uvádzaní citácií odpovedí žiactva na otvorené otázky a ich identifikátoroch. Žiaci a žiačky v dotazníku a odpovediach neuvádzali žiadne osobné údaje okrem rodu a veku, ich údaje sú však spojené s konkrétnou školou a triedou ôsmeho ročníka. Nedá sa vylúčiť, že uvádzané odpovede v spojení s konkrétnou školou a triedou by mohli viesť k identifikácii žiaka. Pri citáciách preto uvádzame len skrátenú adresu školy (ulicu a obec) a anonymné ID žiaka, najmä kvôli korektnosti a kontrolovateľnosti analýzy. Pokiaľ ide o konkrétne mená učiteľov či žiakov, takýmto citáciám sa skôr vyhýbame (osobitne vtedy, ak žiak konkrétne mená uvádzal ako zápory školy bez ďalšieho zdôvodnenia). Pri uvádzaní citácií sme potrebovali vyriešiť ďalšie dve otázky. Prvou bola otázka rodu žiačky či žiaka citovanej odpovede. V prípade veľkého počtu citácií je identifikovanie rodu konkrétneho žiaka či žiačky pomerne prácne, preto tam, kde rod nie je z odpovede zrejmý, uvádzame žiak/žiačka. Ešte väčším orieškom bolo, či v citáciách ponechať pôvodné znenie odpovedí aj so všetkými chybami. **Výskyt hrubých pravopisných chýb v odpovediach žiactva ôsmych ročníkov bol skutočne ohromujúci.** Pre väčšiu jasnosť a zrozumiteľnosť sme sa rozhodli doplniť aspoň diakritické a interpunkčné znamienka, ich absenciu mohla spôsobiť použitá počítačová technika, nie nevedomosť žiaka. Uvedomujeme si, že aj takto upravené citácie môžu pre výskyt pravopisných chýb čiastočne devalvovať obsah odpovede žiaka, to rozhodne nebolo naším cieľom. V mnohých prípadoch si zaslúžia naše zamyslenie.

1 POSTUP ANALÝZY ODPOVEDÍ NA OTVORENÉ OTÁZKY

Napriek nastaveniu elektronicky distribuovaného dotazníka vyžadujúceho odpoveď na každú otázku, časť žiakov a žiačok nevyužila možnosť vyjadriť svoj názor a vyhla sa odpovedi na jednu či obidve otázky. Buď priamo napísali, že nechcú alebo nevedia odpovedať, alebo nastavenie „oklamali" uvádzaním nesúvisiacich slov či interpunkčných znamienok.

Na otvorenú otázku 2.12 *Najviac sa mi páči na našej škole* nedalo odpoveď 6,1 % žiactva a na otázku 2.13 *Najviac sa mi nepáči na škole* 8,9 % žiactva.

I keď ubudla táto časť odpovedí, analýza bola časovo náročná a vyžadovala si veľkú pozornosť, pretože nebolo možné spoliehať sa tímovú prácu a krížové porovnávanie kategorizácie zmieňovaných kladných a záporných stránok života školy (ďalej aj položiek) v odpovediach jednotlivých žiakov.[1]

Pri kvalitatívnej analýze[2] odpovedí na otvorené otázky sme museli urobiť viaceré rozhodnutia tak, aby sme zachovali bohaté informácie časti odpovedí i napriek tomu, že sme z praktických dôvodov redukovali ich rozsah. Konkrétne príklady takýchto rozhodovaní budeme uvádzať aj v druhej a tretej kapitole správy. Všeobecne však platí, že pri kategorizácii stručnej odpovede žiaka/žiačky na otvorenú otázku (zvyčajne na o2.13) sme vždy zohľadňovali aj ich odpoveď na druhú (predchádzajúcu) otázku, ktorá bola neraz konkrétnejšia a vyjasňovala význam stručnej odpovede. Okrem toho sa stávalo, že žiaci a žiačky využili priestor na odpoveď pri oboch otázkach výhradne na výpočet kladov/predností alebo naopak na výpočet záporov/nepríjemných stránok ich pobytu v škole. V takýchto prípadoch sme všetky informácie o kladoch či záporoch pobytu v škole priraďovali len k tej náležitej otázke a tú, v ktorej absentovali informácie, sme kategorizovali ako neodpovedal. Počas skúmania odpovedí a zatrieďovania položiek odpovedí sme postupovali metódou otvoreného kódovania[3] a pre zmieňované položky sme hľadali vhodné všeobecnejšie kategórie odpovedí.

Odpovede na otvorené otázky 2.12 a 2.13 boli rôzne obsažné a mali rôznu mieru všeobecnosti. Žiaci/žiačky uvádzali v odpovediach na obe otvorené otázky niekedy len jednu prednosť či kladnú stránku školského života alebo len jednu jeho zápornú či nepríjemnú črtu. Viac ako pätina žiactva však uvádzala početnejšie kladné či záporné stránky školy.

Počet zmienok/položiek	Jednopoložkové odpovede	Viacpoložkové odpovede
Všeobecnosť všeobecné	spolužiaci, učitelia, škola, v pohode ľudia	písomky, skúšania, zlý rozvrh, niektorí ľudia (74839)
konkrétne	automat na mlieka, knižnica	nemáme teplú vodu, čakanie na obedy, nemôžme chodiť na záchody vo dvojiciach, nechápaví učitelia, málo výletov a exkurzii (83606)

Niektoré z uvádzaných všeobecných stránok života školy (položiek) sme „povýšili" na kódy kategórií, do ktorých sme zaraďovali (kódmi ktorých sme označovali) konkrétnejšie opisy daného druhu. Takýmito „in

[1] Kategorizáciu v odpovediach zmieňovaných kladných a záporných stránok/javov školského života sme aspoň skusmo kontrolovali v ďalších analytických krokoch, osobitne pri výbere citácii do tejto správy či pri porovnávaní odpovedí žiakov a žiačok z rovnakej triedy v určitej škole a vo viacerých prípadoch sme doplnili ďalšiu kategóriu alebo kategorizáciu upravili.

[2] Kvalitatívnu analýzu voľných, vopred neštruktúrovaných odpovedí, možno veľmi zjednodušene označiť ako analýzu, ktorá postupuje pri skúmaní a kategorizácii ich obsahov „zdola nahor". Viac pozri napr. Strauss – Corbinová 1999; Silverman 2005; Kusá 2021).

[3] Teda nepracovali sme s vopred vytvoreným zoznamom kategórií možných kladných a záporných stránok života školy, ale tieto kategórie sme postupne vytvárali, dopĺňali a revidovali na základe toho, čo uvádzali žiaci a žiačky vo svojich odpovediach. Viac o typoch kódovania v literatúre v poznámke vyššie a tiež v Saldana (2023).

vivo“ kategóriami sa stali pri odpovediach na otázku 2.12 už spomínaní „učitelia“ a pri analýze odpovedí na obe otázky „kolektív, spolužiaci, žiaci z iných tried“. Pre početné konkrétne položky určitého druhu sme sa snažili utvoriť všeobecnejšiu druhovú kategóriu (napr. „infraštruktúra školy“, „organizácia vzdelávania“, „predmety“).

Pre zachovanie informácií obsiahnutých vo viacpoložkových odpovediach o stránkach života školy sme vytvorili možnosť priradiť každej odpovedi až štyri rôzne kódy. Odpoveď každého žiaka či žiačky sme v prípade viacerých vymenovaných položiek kódovali jedným až štyrmi kódmi kategórií predností alebo záporov školského života. Príklady uvádzame v Tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1 Príklad viacnásobného kódovania položiek v odpovediach žiakov/ žiačok

Škola	o2.13 *„v škole sa mi najviac nepáči..“*	Kódovanie položiek			
		o2.13_1	o2.13_2	o2.13_3	o2.13_4
Ostredková Bratislava	*veľmi veľa písomiek- stres*	organizácia vyučovania (9)	Stres (16)	.	.
Komenského Bernolákovo	*mame zlý školski poriadok, žuvací tabak ma takú istú váhu jak telefoni, učitelia bývajú zasadnutí, škola sa nemení, myslím prostredie, a všeobecne niektoré učiteľki sa viac zastavajú báb ako chalanov. Keďže sedenie je jedno z najdvoležitejších veci, by som peniaze s triedneho fondu dal na nove stolice, keďže sedenie ti ničí chrbticu*	Učitelia-nespravodlivosť 14	Školský poriadok, zákazy 4	Infraštruktúra, vybavenie školy 8	.
Sitnianska Banská Bystrica	*hnusné správanie nie len od žiakov ale aj od daktorých učiteľov, zlý systém vyučovania, keď sa zo školy vraciam, tak mám stres zlý pocit a škola mi ničí život*	Šikanovanie 6	Učitelia nespravodlivosť 14	Organizácia vyučovania 9	Stres 16
Veľké Uherce	*učitelia, rozvrh, slabé počítače a notebooky zlé hodnotenie -známiek, správania. Zlé rozdelenie rozvrhu . Zakazovanie žuvačiek pri hodinách aj keď pomáhajú lepšie rozmýšľať pri písomných prácach. Učiteľka nevysvetľuje učivo tak aby to pochopili všetci žiaci a potom dostávajú zlé známky. na škole varia zlé obedy. Dávajú nám veľa úloh.*	Učitelia – spôsob vyučovania 10	Infraštruktúra 8	Organizácia vyučovania 9	Školský poriadok 4
Sv. Gorazda Žilina	*Školská záhrada je úplne bez duše, všetky kríky tam vyrezali. V Telocvični sa šúpe farba zo stropu, je to hnusné*	Infraštruktúra 8	.	,	,
	učenie, písomky a skúšanie	Organizácia vyučovania 9			

V prípade, ak odpoveď obsahovala viac položiek, ktoré bolo možné zaradiť do rovnakej kategórie, kódovali sme ich len raz (pozri v tabuľke ID 74810 a ID 75295). K rozhodnutiu redukovať informácie z tej istej kategórie školskej skúsenosti a uvádzať príslušnú kategóriu (kód) aspektu, stránky len jedenkrát, aj keď žiak či žiačka uvádzal viac javov patriacich do tejto kategórie, nás priviedol praktický záujem jednoduchšie integrovať informácie z odpovedí na otvorené otázky do štatistickej databázy, no zároveň istota, že informácie zostávajú zachované pre kvalitatívnu analýzu. Takáto redukcia (nahradenie početných položiek ich všeobecnejšou druhovou kategóriou) sa osobitne týkala položiek kategórie *Infraštruktúra školy* a *Organizovanie vyučovania*. Obe kategórie zahŕňajú veľmi rôznorodé položky ako uvidíme pri citácií odpovedí žiakov.

Jednotlivé kategórie sa stali po prenose do štatistického programu SPSS variantmi premenných o2.12_1 až o2.12_4 a o2.13_1 až o2.13_4 prepojenými (tak ako ostatné odpovede žiaka/žiačky) s ich konkrétnym ID.

Poradie, v akom žiaci a žiačky vymenúvali jednotlivé položky/stránky života školy, sme nepovažovali za významné. Za dôležité sme pokladali to, či žiak/žiačka uviedli konkrétnu položku/položky. Chápanie rovnocennosti vymenovaných položiek bez ohľadu na ich poradie v odpovedi umožnilo pracovať v programe SPSS s integrovanými súbormi premenných o2.12_1 až o2.12_4 a tiež o2.13_1 až o2.13_4 a získať obraz o zastúpení a podieloch jednotlivých kategórií spomínaných položiek/stránok školského života, v celkovom počte uvádzaných položiek a tiež informáciu o podieloch žiakov/žiačok, ktorí v odpovedi uviedli položky určitej kategórie kladne alebo záporne vnímaných stránok školského života.

Pre zvýšenie prehľadnosti sme varianty premenných (kategórie) po dôkladných úvahách spájaním niektorých kategórií redukovali a súbory redukovaných premenných o2_12 a o2.13 používame aj v nasledujúcich kapitolách. Spôsob redukcie približujeme v úvode druhej a tretej kapitoly správy.

Na záver ešte niekoľko poznámok k postupu kategorizácie/kódovania. Pri zostavovaní dotazníka sme v otázkach 2.12 a 2.13 použili príslovku *najviac*. Cieľom bolo pýtať sa na stránky školy a školského života, ktoré žiak či žiačka vnímajú ako najväčšie prednosti či kladné stránky alebo naopak, najväčšie zápory či najnepríjemnejšie stránky svojej účasti na vzdelávaní v ich škole. Otázky sa teda netýkali intenzity prežívanej kladnej či zápornej emócie. Niektorí žiaci/žiačky otázku vnímali ako otázku o ich emóciách spojených so školou a odpovedali takto.

Škola	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Rastislavova Prievidza	*Nemám nič, čo by sa mi veľmi páčilo*

Odpovede tohto druhu vyžadovali opatrnosť. Aby sme sa vyhli neprimeranému pripisovaniu negatívneho významu, v tomto prípade sme namiesto kódu *„nič sa mi nepáči“* uprednostnili kód kategórie *„neodpovedal“*.

Analýza odpovedí žiactva na otvorené otázky položené v monitorovaní kombinuje prácu s kvalitatívnymi aj kvantitatívnymi údajmi. Opiera sa o súbor textových odpovedí zaznamenaných v programe EXCEL, ich kategorizáciu v tomto programe a o transponované a redukované dáta v databáze štatistického programu SPSS. Súčasná práca s obidvomi databázami zvyšuje presnosť informácií, bráni zovšeobecňovaniu niektorých odpovedí a zároveň uchováva ich bohatosť a osobitosti.

2 ČO SA MI NAJVIAC PÁČI V ŠKOLE

Počas analytického čítania a premýšľania o odpovediach žiactva na otázku 2. 12 (čo sa mi najviac páči v škole) sme postupne vytvorili až 23 kategórií stránok života školy, ktoré sa vyskytli v odpovediach. Niektoré kategórie sú veľmi všeobecné, napríklad kategória *Infraštruktúra školy*, *Aktivity organizované*

školou či *Voľné chvíle* (v tom aj školské výlety). Pre štatistické analýzy, osobitne pre komparácie, bolo potrebné tento vysoký počet kategórií zredukovať spájaním. Spôsob redukcie predstavuje Tabuľka č.2, súčasne informuje o podieloch jednotlivých kategórií predností školy na celku zmieňovaných predností a o podiele žiakov a žiačok, ktorí vo svojej odpovedi spomínali nejakú pozitívnu stránku života školy z danej kategórie.

Tabuľka č. 2 Kategórie odpovedí na otázku 2. 12 „Čo sa ti najviac páči v tvojej škole“

Redukované kategórie	Pôvodné kategórie	Počet zmienok	Podiel zmienok	Podiel žiactva zmieňujúci danú kategóriu
Kamarát/i, spolužiaci, kolektív	Kamaráti z triedy a iných tried, deti, kolektív (1); zážitky pomoci, podpory, súdržnosti (21)	2724	36,7%	**47,1%**
Kvalitná škola, vylepšovanie metód učenia, obľúbené predmety, exkurzie, súťaže	Kvalitná škola, moderné vyučovanie, inklúzia (5) školské súťaže, športy, krúžky, exkurzie, prednášky (2), obľúbené predmety (7), neprítomnosť určitých žiakov v triede (6), vzdelanie, dobré známky (12), funguje školský parlament (15)	1067	14,4%	**18,5%**
Moderné vybavenie, zlepšené prostredie, športoviská	Infraštruktúra školy (v tom aj vybavenie pomôckami, športoviská, oddychová zóna, automaty na jedlo, jedáleň (3) obedy (4)	629	8,5%	**10,9%**
Spravodliví, inovatívni učitelia, podporujúci personál	Učitelia, učiteľky, psychologička, vedenie školy (8), školský personál – kuchárky, školník, upratovačky (20)	1112	15,0%	**19,2%**
Voľné chvíle, výlety, rovnosť , participácia	Voľné chvíle , výlety, suplované hodiny, prestávky (9), dôraz na rovnosť, zapájanie žiakov	632	8,5%	**10,9%**
Zábava, dobrá atmosféra, pokoj, bezpečie, potreby detí	Dbá sa o duševné zdravie, rieši sa šikanovanie (13); zábava, dobrá atmosféra (14), pokoj, bezpečie, nie je tu hluk (16)	367	4,9%	**6,3%**
Všetko sa mi páči, som tu spokojná/ý	Všetko sa mi páči, som tu spokojná/ý (11)	96	1,3%	**1,7%**

Nič sa mi tu nepáči, teším sa na odchod	Nič sa mi tu nepáči, teším sa na odchod (10)	435	5,9%	**7,5%**
Nevie, neodpovedal	Neviem (88); Neodpovedal (99)	356	4,8%	**6,2%**
Spolu		**7418**	**100 %**	**128,3%**[4]

Tabuľka č. 2 informuje o zastúpení deviatich kategórií zmieňovaných stránok života školy v odpovediach žiactva základných škôl Slovenska na otázku *Čo sa ti v tvojej škole páči najviac*.

Odpovede 5781 žiakov a žiačok základných škôl obsahovalo spolu 7 418 zmienok, z toho 6 627 zmienok o pozitívnych stránkach života školy, 435 zmienok o vzťahu detí ku škole (kategória *Nič sa mi tu nepáči*) a 345 zmienok o neochote na túto otázku odpovedať (Kategória *Nevie, neodpovedal*).

Kapitolu ďalej členíme na podkapitoly podľa siedmich kategórií zmienok o pozitívnych stránkach života školy. Podkapitoly sú v záujme prehľadnosti usporiadané podľa pôvodných kategórií, ktorých spájaním vznikli.

2.1 KAMARÁTI/SPOLUŽIACI AKO NAJROZŠÍRENEJŠÍ DÔVOD POZITÍVNEHO VZŤAHU KU ŠKOLE

Tabuľka č. 2 informuje, že viac ako 47 % žiakov a žiačok zapojených do monitorovania uviedlo kamarátov/spolužiakov ako stránku školského života, ktorá sa im páči najviac. Je to menej ako podiel tých, ktorí na tvrdenie otázky 2.17 dotazníka *V našej triede sme dobrá partia a vieme držať spolu* odpovedali, že je to tak *„často“* alebo *„takmer vždy“* (55,7 %)[5].

Žiaci a žiačky, ktorí navštevovali malé školy, spomínali kamarátov/spolužiakov a dobré vzťahy v triede mierne častejšie ako žiaci a žiačky veľkých škôl (50 % ku 47 %) a žiactvo cirkevných škôl častejšie ako žiactvo verejných škôl (49, 2 % ku 47,1 %)[6]. Tieto rozdiely však nie sú štatisticky významné.

Odpovede zaradené do tejto kategórie sú veľmi rôznorodé – *„dobrý kolektív“*, *„kamaráti z iných tried“*, *„niektorí úprimní ľudia“*, *„aspoň jeden kamarát“*, *„deti, ktoré ma nesúdia podľa výzoru“*. Časť detí uvádzala počet kamarátov a niekedy aj ich konkrétne mená, ktoré sa pri žiakoch z tej istej triedy a školy aj opakovali.

Po zoradení EXCEL databázy podľa kódu kategórie *Kamaráti, spolužiaci, kolektív* sa ukázalo, že vo viacerých prípadoch bolo zachované aj poradie žiactva podľa príslušnosti ku konkrétnej škole a triede. Podobné zameranie odpovedí môže byť samozrejme aj výsledkom spolupráce počas vypĺňania dotazníka, teda radenia sa o odpovedi medzi blízko sediacimi. Odpovede žiactva z cirkevnej základnej školy v Sabinove sa však nejavia ako ad hoc fabrikácie zhody v odpovediach, skôr naznačujú skúsenosti založené na konsenzuálnom vnímaní kvality vzájomných vzťahov v triede.[7]

[4] Podiel presahujúci 100 % je dôsledkom toho, že žiak/žiačka, mohli uvádzať viac aspektov školského života ako jeho pozitíva (a v odpovediach na o2.13 ako jeho negatíva).
[5] Pozri prvú časť Správy z monitorovania (ŠŠI 2025).
[6] Žiakov a žiačky súkromných škôl pre ich nízky počet vo vzorky nie je možné zahrnúť do porovnávania.
[7] Pri citáciách odpovedí sme znížili zreteľnosť častí, pre ktoré sme odpoveď zaradili aj do ďalšej kategórie/kategórií.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
CZŠ 9. mája Sabinov	69517	*Akú máme celkom dobrú triedu, že nikoho z mojich spolužiakov niekoho šikanuje, chápeme celkom naše názory a vieme spoločne pracovať v skupinách.*
	69518	*Máme dobrú školu s dobrou triedou*
	69519	*Je tu dobrý kolektív. Mám sa tu s kým porozprávať. Spolužiaci mi veľmi radi pomôžu, keď niečo neviem.*
	69520	*vieme si pomôcť s poslaním poznámok alebo z čoho bude písomka*
	69521	*Páči sa mi kolektív a ako spolu vychádzame a niektorí milí učitelia*
	69522	*mám tu blízkych kamarátov aj rodinu ... je tu celkom kľudná atmosféra, kaplnka a niektorý dobrý učitelia možno aj jedlo :)*

Všimnime si, že viacerí žiaci/žiačky vyzdvihujú aj vzájomnú pomoc, podporu a spoluprácu. Pre tieto cenené stránky kolektívneho života sme pôvodne vytvorili samostatnú kategóriu *Zážitky súdržnosti, podpory a povzbudzovania*, keďže predstavujú osobitnú kvalitu skupinového života odlíšiteľnú od iných jeho predností ako napr. *zábava*.

Podobne konsenzuálne charakterizujú svoju triedu aj niekoľkí spolužiaci/spolužiačky zo základnej školy v Moravanoch. Môžeme si všimnúť, že tak ako v sabinovskej škole (ID 69517), aj tu je *neprítomnosť negatívneho správania* v kolektíve (šikanovanie) osobitne vyzdvihnutá ako prednosť školy či kvalita vzťahov v jej rámci (ID 69678).

Škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Na Výhone Moravany nad Váhom	69667	*Mám tu dobrý kolektív*
	69668	*Spolužiaci*
	69672	*V našej škole najviac páči že sme celkom dobrí kolektív*
	69674	*Môžem sa baviť s kamarátmi*
	69678	*Páči sa mi ,že v triede ma nikto nešikanuje, že proste nenadávame si a vždy ideme ako jeden tým aj keď sa naša trieda delí na skupiny, vieme všetci držať za jedného.* Škola sama o sebe je v poriadku a učitelia nás vždy naučia tak, že tomu chápeme a ak niekto má zlé známky z našej triedy tak je to buď z nepozornosti alebo že sa mu nechcelo učiť.
	69679	*Páči sa mi , že v našej škole je dobrý kolektív* a rada školy vymýšľa nové zaujímavé veci

Spomínanie kamarátov, spolužiakov *„Máme úžasný kolektív"* (ID 68282 Šmeralova Prešov) či *„Bohužiaľ veľa toho nie je... ale spolužiaci"* (ID 68269 Šmeralova Prešov) bolo aj v mnohých ďalších prípadoch uvádzané ako jediná pozitívna stránka školského života.

Nejednoznačnosť, nestálosť kvality vzťahov v triede

Tak ako iné druhy vzťahov, ani vzťahy v triednom kolektíve a osobitne ich cenné kvality ako ochota si vzájomne pomáhať, podporovať sa a vyhýbať sa urážlivému správaniu, nie sú trvácne bez osobitnej starostlivosti. Možnú nestálosť kvalít vzťahov v triede predpokladal aj monitorovací dotazník vo variantoch odpovedí na uzavreté otázky, ktoré vyjadrovali rôznu mieru výskytu rôznych atribútov dobrého kolektívu.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Viacerí žiaci a žiačky v odpovediach na otvorenú otázku 2.12 (a aj v odpovediach na otázku 2.13) naznačovali, že aj keď triedny kolektív a spolužiakov vnímajú ako klady ich života v škole, situácia v ich triede je menlivá. Niektorí uvádzajú, že dobré vzťahy majú len s menšou časťou spolužiakov, že oceňujú, že „*niektorým spolužiakom nevadia*", že v triede sú aj takí, ktorí ubližujú iným, alebo že sa ako trieda správajú súdržne len „*dakedy*" či „*zopárkrát*".

Škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Školská Dolný Hričov	74210	*že sme taká skupinka aj cez to, že sa hádame a ohovárame, vždy pri sebe stojíme*
Čsl. armády Prešov	69933[8]	*Že aj keď to je niekoľko spolužiakov ,ktorí mi robia zle, tak tu mám zopár dobrých kamarátov.*
Čsl. armády Prešov	69894	*že niekedy sú dni v triede, kedy si vieme pomôcť a vieme sa aj zabaviť*
Trenčianska Turná	73056	*že mám spolužiakov, ktorým nevadí, že som s nimi*
Francisciho Poprad	72687	*páči sa mi, že dakedy sa stane, že mame dobrý deň zo spolužiakmi*
Obrancov mieru Detva	76983	*zopár krát sme dobrý kolektív*
Okružná Banská Bystrica	91262	*to , že sa tu niekedy cítim ako doma : že niekam zapadám a cítim sa dobre*

Nestálosť či výkyvy vo vzťahoch v triede boli niekedy viditeľné len pri porovnaní odpovedí žiaka/žiačky na obe otvorené otázky. Napr. žiak/žiačka (ID 70598 Komenského Bardejov) na otázku 2.12 odpovedá: „*Mne sa osobne páči, aký sme kolektív*" a v odpovedi na o2.13, že sa jemu/ jej nepáči „*keď niekto niekomu robí zle a nadáva naňho*" a dodáva „*ale to je len občas*!"

2.2 KVALITNÁ ŠKOLA, VYLEPŠOVANIE METÓD UČENIA, OBĽÚBENÉ PREDMETY, EXKURZIE, SÚŤAŽE

Kategória odpovedí so skráteným názvom *Kvalitná škola* je doslova kontajnerovou kategóriou, v ktorej sme spojili päť pôvodných (vnútorne rozmanitých) kategórií zatrieďovania odpovedí: všeobecné vyzdvihovanie kvality školy a moderného spôsobu vyučovania (5), súťaže, exkurzie a krúžky organizované školou (2), konkrétne predmety, ktoré žiak obľubuje a ďalšie, menej početné kategórie.

Pozitívnu stránku/stránky školy zaradené do tejto kategórie uviedlo v odpovedi na otvorenú otázku 18,5 % žiakov a žiačok. Žiactvo cirkevných škôl uvádzalo prednosti tejto kategórie častejšie ako žiactvo verejných škôl (22,2 % ku 18 %), čo sa javí ako mierne významný rozdiel. Žiactvo veľkých škôl ich spomínalo častejšie ako žiactvo malých škôl (18,6 % ku 16,3 %), čo je nevýznamný rozdiel.

[8] Tento žiak v odpovedi na otázku o2.13 už zmenil „kvantifikátor" a namiesto *niekoľkých spolužiakov* uviedol „*že v triede je kopa žiakov, ktorí robia ostatným zle*".

Príklady citácií zaradených do kategórie kvalitné vzdelávanie

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Benkova Nitra	77088	*Páči sa mi, že tu je celkom dosť dobré vzdelávanie.*
SNP Cífer	80865	*Že tento rok nás učitelia učia takou hravou formou*
Komenského Bernolákovo	85330	*oproti iným školám sme celkom popredu s učením, pokiaľ viem od bratranca, ktorý má školu v BA*
Cirkevná Beňadická Bratislava	88004	*Vedenie školy si dá záležať na výbere učiteľov a snažia sa vybrať čo najlepšie, učitelia sú tu poväčšine otvorený kompromisom a novým názorom*
Školská Pruské	73884	*Páči sa mi že sa škola vyvíja k lepšiemu, učitelia pracujú s novými technológiami, máme aj voľnejšie hodiny napr. hry, tajničky.....*
Ostredková Bratislava	87838	*niektoré učebné postupy - interagovanie z učiteľom*
Stará Ľubovňa	70350	*že sú tu aj žiaci čo sa učia*
Trnavá Hora	91629	Málo detí
Kohútov Sad Dolný Kubín	79865	neučíme sa o štátnej sexuálnej orientácii ako napríklad v USA

Niektoré uvedené odpovede (ID 85330, ID 88004) naznačujú, že navštevovanie kvalitnej školy, síce vidieckej, no predbiehajúcej aj školy hlavného mesta a tiež školy, ktorej vedenie *„si dáva záležať"* na výbere učiteľov, môže byť zdrojom sebavedomia žiaka/žiačky ako tých, ktorí navštevujú lepšiu školu. Citácie žiaka/žiačky z Trnavej Hory a od žiaka/žiačky zo Starej Ľubovne ako keby nepatrili do tejto kategórie. Upozorňujú však na dôležitý činiteľ kvalitného vzdelávania, akým je menší počet žiakov v triede uľahčujúci individuálny prístup a tiež záujem samotných žiakov o preberanú látku. V tretej kapitole uvádzame odpovede, v ktorých sa žiaci/žiačky sťažujú na problémy so sústredením sa na výučbu kvôli sústavnému vyrušovaniu niektorých spolužiakov. Posledná ukážka (ID 79865) pôsobí mätúco, no zrejme má logiku na pozadí politických a náboženských debát v regióne (podobnú odpoveď sme medzi žiactvom danej školy nenašli).

Konkrétne obľúbené predmety, vrátane dôrazu na ľahké učivo, málo skúšania na niektorom z nich uvádzalo ako pozitívum života školy až 5,6 % žiactva. Ich vyzdvihovanie bolo niekedy spojené s kritikou predmetov, ktoré sú pre žiaka/žiačku nezaujímavé, či dokonca považované za zbytočné (príklady takýchto odpovedí uvedieme v tretej kapitole).

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Obľúbené predmety, ľahké učivo

škola	ID žiaka	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Cirkevná ZŠ Daxnerova Rimavská Sobota	75746	*páči sa mi dejepis, náboženstvo, slovenčina, výtvarná, fyzika, technika a geografia*
Bánovce nad Bebravou	76559	*Najviac sa mi páči Telesná, malo by jej byť viac ako niektorých zbytočných predmetov.*
Jelenia Bratislava	83422	*Najviac sa mi páčia hodiny, na ktoré sa netreba učiť a existujú iba na to, aby sme mali pohodu*
Gaštanová Banská Bystrica	90494	*Technika s učiteľom, pretože málo pracujeme.*

Žiak/žiačka (ID 75746) patrí medzi 315 žiakov a žiačok, ktorí na kľúčovú otázku/tvrdenie monitorovania *Ako často sa žiak/žiačka v škole cíti dobre a bezpečne*, odpovedali *„nikdy"*. V odpovediach na obidve otvorené otázky vymenúva len predmety, ktoré v škole obľubuje a ktoré neobľubuje. Nespomína teda učiteľov ani spolužiakov, ani iné osoby či organizáciu alebo pravidlá školského života, ktoré by pomohli objasniť jeho/jej odpoveď *„nikdy"* na uvedenú otázku. Jeho/jej uzavretosť či neochota umožniť nám porozumieť jeho/jej situácii pôsobí znepokojujúco.

Prednášky, súťaže, exkurzie , športové aktivity a krúžky organizované školou

Táto pôvodná kategória odpovedí je najpočetnejšou kategóriou (obsahuje 436 zmienok a uvádzalo ich 7,5 % žiactva), ktorá sa stala súčasťou kontajnerovej kategórie *Kvalita školy*. Príležitosti, ktoré škola organizuje pre ďalšie vzdelávanie a záujmy žiactva, uvádzali žiaci a žiačky vo väčšej miere ako poskytovanie moderných foriem vzdelávania (206 zmienok od 3,6 % žiactva).

škola	ID žiaka	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Malinovského Partizánske	90803	*najviac sa mi páči že tu máme krúžky*
Podolie	91350	*páčia sa mi školské akcie čo pre nás škola organizuje*
M. R. Štefánika Krupina	91490	*Páči sa mi že nás zapájajú do rôznych akcií a máme dosť možností čo robiť ....*
Bystré	71661	*Najviac sa mi na živote mojej školy páči, že máme mnoho aktivít, besied a rôznych iných akcií. Mám rada aj našich učiteľov, s ktorými sa dá porozprávať aj o iných veciach, ako je prebraté učivo.*
Kriváň	75849	*Branné*
Cirkevná ZŠ Letanovce	82990	*Že môžeme chodiť na rôzne krúžky*
Levočská Stará Ľubovňa	70347	*aktivita školy na podujatiach ako kino, športové súťaže, exkurzie a prednášky*

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Do kategórie *Kvalita vzdelávania* sme včlenili aj menej početné pôvodné kategórie zmienok v odpovediach, že žiak/žiačka na škole najviac oceňuje dobré známky a to, že sa naučí nové veci a tiež najmenej početnú kategóriu položiek odpovedí (3 odpovede), v ktorých žiaci/žiačky oceňujú neprítomnosť určitých spolužiakov v škole. Len z poslednej odpovede je zrejmý dôvod takto chápanej prednosti života v škole.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Dolná Súča	74520	*To keď idem zo školy a keď v škole nie je ten konkrétny jeden, dvaja spolužiaci*
Kokava nad Rimavicou	88653[9]	*Páči sa mi, keď cigáni neprídu do školy*
Mierové nám. Handlová	90916	*keď spolužiacy, ktorý mi robia zle, nie sú v škole*

2.3 DOBRÍ A SPRAVODLIVÍ UČITELIA A VEDENIE ŠKOLY

Rôzne oceňované položky života školy patriace do kategórie *Dobrí a spravodliví učitelia a vedenie školy*, ku ktorej sme v rámci redukcie počtu kategórií pripojili aj slabšie zastúpenú kategóriu personálu školy, **uviedlo ako zdroj obľuby školy 19 % žiakov a žiačok.**

Tabuľka č. 3 Porovnanie podielu žiactva uvádzajúceho učiteľov a učiteľky ako „najviac“ stránku života školy

Súbor žiactva SR	krajské mesto	okresné mesto	mesto	vidiecka obec	verejné školy	cirkevné školy	veľké školy	malé školy
19 %	16,9%	18,6%	21,5%	20,9%	18,8	23,6	18,8	25,9

V Tabuľke č. 3 vidíme, že žiactvo malých škôl významne častejšie ako žiactvo veľkých škôl uvádzalo učiteľky a učiteľov ako pozitíva školského života (25, 9 % ku 18,8 % žiactva). V najmenšej miere takto oceňovali učiteľov a učiteľky žiaci zo škôl v krajských mestách. Časť žiakov a žiačok v odpovediach len stručne uviedla *„učitelia“, „dobrí či spravodliví učitelia“* alebo napísala plné meno obľúbených učiteľov. Menšia časť žiakov pridávala aj dôvody ich vyzdvihovania.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
M. R. Štefánika Martin	74231	*máme celkom spravodlivých učiteľov a učiteľky*
Pionierska Brezno	82074	*Celkom v pohode učitelia. Sú k nám milí.*
Sečovce	86892	*asi to, že niektorí učitelia berú ohľad aj na tých menej dokonalých*
Gelnica	89477	*Sú tu učitelia, ktorým sa viem podeliť aj osobnými problémami*
Dubnica nad Váhom	75352	*učitelia sa snažia urobiť školu miestom, kde by sme sa mali cítiť dobre*
Radošovce	88136	*Niektorý učitelia si dajú záležať na hodinách*
Franciscihо Poprad	72685	Páči sa mi to že niektorý učitelia sa snažia dať tím deťom všetko.

[9] Žiak či žiačka patrí medzi 315 žiakov a žiačok, ktoré uviedli, že v škole sa necítia dobre a bezpečne nikdy.

2.4 VOĽNÉ CHVÍLE - ŠKOLOU ORGANIZOVANÉ VÝLETY, PRESTÁVKY A ĎALŠIE MOŽNOSTI ODDYCHU

Voľné chvíle sme pre ich osobitnosť a početnosť zachovali ako samostatnú kategóriu príťažlivých stránok školského života. Ak v Tabuľke č. 4 vidíme, že žiactvo malých škôl a škôl vo vidieckych mestách túto obľúbenú stránku školského života uvádza menej často, môže to okrem väčšieho dôrazu na iné položky súvisieť aj s menšími možnosťami organizačne zabezpečovať napríklad atraktívnejšie výlety.

Tabuľka č. 4 Porovnanie podielu žiactva uvádzajúcich voľné chvíle a výlety kladnú stránku života školy

Súbor žiactva	krajské mesto	okresné mesto	mesto	vidiecka obec	verejné školy	cirkevné školy	veľké školy	malé školy
10,1	12,5	11,1	10.7	9,5	10,9	10,8	11,1	8,8

Prestávky boli priamo spomenuté v 196 odpovediach na otázku 2.12. Obľuba prestávok je zrejmá aj z niektorých odpovedí nižšie. Prestávky nie sú len oddychom a úľavou od sústredenia či napätia prežívaného počas vyučovacích hodín, azylom pre tých, ktorí, ako sami vravia, v škole trpia, ale aj priestorom pre autonómne, teda slobodnejšie konanie (možnosť *„sadnúť si ako chceme“*) a priateľské kontakty *(„aj s ľuďmi z iných tried“)*.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Svit	70408	*dobre školské výlety*
Jarabina	72781	*No že skoro stále mame nejaké voľno, vyletí atď.....*
Liptovské Revúce	90578	*Vyleti, keď chodíme dakam ďalej než v blízkom okolí*
Jilemnického Zvolen	73534	*Voľné hodiny*
Bernoláka Detva	78440	*páči sa mi že máme často odpadnuté hodiny alebo spojené hodiny*
Bošany	90705	*Mne sa v škole páčia len prestávky*
Martin	74145	*prestávky, však lebo sa bavím aj s ľuďmi s iných tried a je to fajn*
Radošovce	88146	*kolektív, voľné hodiny, prestávky, keď môžme sedieť ako chceme*

2.5 MODERNIZOVANÁ INFRAŠTRUKTÚRA A VYBAVENIE ŠKOLY

Vzhľad a vybavenosť školy bol oceňovaný žiactvom takmer v identickej miere ako voľné chvíle počas vyučovania a školské výlety. Do tejto kategórie sme počas redukcie včlenili aj osobitne kódované obedy/jedlo, ktoré medzi najväčšími prednosťami (alebo ako jedinú prednosť) školy žiaci a žiačky uviedli 121-krát (z toho 71-krát obedy). Žiaci a žiačky sú z veľmi rôznorodých lokalít a škôl Slovenska.

***Infraštruktúru a vybavenie školy*, vrátane športovísk ako prednosť školy uvádzajú žiaci a žiačky verejných škôl v nevýznamne menšej miere ako žiactvo cirkevných škôl (10,9 % ku 11,4 %).** Žiaci malých škôl oceňujú infraštruktúru a vybavenie školy mierne častejšie ako žiaci veľkých škôl, kde je možno už dávnejšie samozrejmosťou (12,8 % ku 10, 8%). Telocvične, ich počet a vybavenie, vonkajší športový areál sú oceňovanými prednosťami školy rovnako ako automaty na jedlo a pitie (56 zmienok) a tiež existencia

bufetu (35-krát). Žiaci a žiačky rôznych škôl uvádzajú ako prednosť školy aj vytváranie oddychových zón alebo ich vybavenie (gauče, ping-pongové stoly, tulivaky). Niektorí (ID 73716) oceňujú už samotné odhodlanie zlepšovať školu.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Trnavá Hora		*celá škola je sama o sebe pekná*
Kohútov sad Dolný Kubín	79824	*mám tu veľa kamarátov, je tu automat na brejky a jedlo, sú tu dve telocvične*
Pruské	73893	*Každý deň sa aspoň trochu teším do školy vďaka kamarátkam. Pači sa mi že tu mame automat na mlieko.....aj keď iba jeden*
Komenského Bardejov	70608	*bufet*
Komenského Bardejov	70638	*že mame tartan*
Gemerská Košice	81450	*Jedlo, interaktívne hodiny, tablety*
Košťany	74035	*Na našej škole sa mi najviac páči telocvičňa jazykovka, počitačovka, kamaráti .*
Bzovík	73513	*telocvičňa, ihrisko, trieda*
Dargovských Humenné	70818	*kamaráti, prístup učiteľov, oddychové miesta*
Cífer	80900	*tento rok ako pridali hentú zónu s tulivakmi*
Belá	74383	*Pekne vybudované futbalové ihrisko vedľa školy, to osvetlenie sa im fakt podarilo.*
Beluša	73716	*Ich odhodlanie zlepšiť našu školu*

2.6 ZÁBAVA, STAROSŤ O DUŠEVNÉ ZDRAVIE, POKOJ, BEZPEČIE

Aspekty života školy, ktoré sme zaradili do spojenej kategórie *Zábava, starosť o duševné zdravie, pokoj a bezpečie*, uvádza mierne častejšie žiactvo cirkevných škôl (9,3 %) ako žiactvo verejných škôl (6,0 %). V kategórii sú po spojení oceňované stránky školského života, ktoré žiaci a žiačky môžu vnímať rozporne. Najpočetnejšou spojenou kategóriou sú tvrdenia, že *„v škole/triede je dobrá atmosféra“* a *„zábava“*. *„Dobrú atmosféru“* alebo len *„atmosféru“* žiaci niekedy len konštatovali. V niektorých odpovediach však priblížili aj jej zdroje a pociťovaný prínos.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
CZŠ Sabinov	69514	*Páči sa mi energia a pokoj na našej škole*
CZŠ Sabinov[10]	69544	*páči sa mi tu rodinná atmosféra a duch školy.*
Trebišov	86328	*je v škole skvelá atmosféra ,ktorá ma povzbudzuje*
Rozhanovce	81513	*Na mojej škole sa mi najviac páči, že sa všetci poznáme na tejto škole*

Zábavu ako príťažlivú stránku školského života žiaci a žiačky najčastejšie len konštatovali a nerozpisovali sa o jej podobách.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Školská Handlová	91203	*že je vždy sranda a robíme si srandu z učiteľov či už nahlas alebo potichu*
Podolie	91347	*Že je v našej triede sranda*
Clementisova Kysucké N. M.	92360	*Páči sami to že v triede je sranda, že vychádzam druhými ľuďmi*
Medzev	81247	*Je tam zábava, Je tam zábava.*

Zábava má rôzne podoby, rozruch, hluk a niekedy aj urážky a rozladenie bývajú jej sprievodnými efektmi. V odpovediach, ktoré sme pôvodne zaradili do kategórie *Pokoj bezpečie,* žiaci a žiačky vyzdvihujú aj neprítomnosť takýchto sprievodných efektov. Ako jediné uvádzané pozitíva školy však tieto odpovede pôsobia znepokojujúco.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Bánovce nad Bebravou	76542	*Ticho*
Cífer	80868	*Keď v triede nie je hluk*
Abrahám	73770	*Ticho*
Koperníkova Hlohovec	80644	*Páči sa mi, keď tam niekedy býva kľud.*
Trebišovská Košice	83336	*to že je tu kľud*
J. Bottu Trnava	83530	*pokoj*
Gaštanová Ban. Bystrica	90479[11]	*som sama a mam pokoj od ostatných*

Súčasťou tejto kategórie sú aj menej početné kategórie odpovedí, v ktorých žiaci oceňujú, že škola rieši šikanovanie a duševné zdravie detí a že je tu *„niekedy, občas, často"* pokoj a bezpečie. Niektoré ďalšie odpovede, ktoré sme zaradili do tejto kategórie, naznačujú, že žiak/žiačka majú veľmi skromné očakávania vo vzťahu ku škole, alebo presnejšie, že majú väčšiu či menšiu potrebu úkrytu či azylu pred rôznymi ohrozeniami a záťažami, vrátane hluku i tých mimo školy.

[10] Ide o žiakov z rôznych tried školy.
[11] Ide o žiačku, ktorá odpovedala *„nikdy"* na otázku, či a ako často sa v škole cíti dobre a bezpečne.

škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Horné Srnie	74556	*Neni sú bitky*
Obrancov mieru Detva	77008	*Že si niekedy oddýchnem od domova.*
Pionierska Šaľa	77849	*Nejsú tu moc agresívny ľudia a dá sa s nimi komunikovať normálne bez konfliktov*
ČSA Moldava nad Bodvou	81072	*Väčšinou sa mne nijaké príliš nepríjemné veci nedejú tak preto, máme aj besedy a podobné aktivity.*
Nobelovo nám. Bratislava		*Že si ma väčšinou nevšímajú*
Hviezdoslavova Revúca	87277	*Že nemusím pracovať v obchode*
Mierové nám. Handlová	90890	*To, že keď sa jednému nepáči niečo na druhom, tak ho proste odignoruje a nechá ho na pokoji.*

2.7 NIČ SA MI TU NEPÁČI

V úvode tejto kapitoly v Tabuľke č. 2 sme mohli vidieť, že necelé dve percentá žiakov a žiačok odpovedali na otázku 2.12 všeobecným vyjadrením spokojnosti so školou bez uvádzania jednotlivostí. Podiel tých, ktorí na túto otázku reagovali záporne odmietnutím možnosti, že by sa im na živote školy niečo páčilo, prípadne slovami, že jedinou prednosťou školy je odchod z nej alebo prázdniny, bol násobne vyšší**. Až 7,5 % žiakov a žiačok odpovedalo rôznymi slovami, že na škole nenachádzajú nič pozitívne.**

Tabuľka č. 5 Porovnanie podielu žiactva odpovedajúceho na otázku 2.12 *„Nič sa mi nepáči“*								
Súbor žiactva SR	krajské mesto	okresné mesto	mesto	vidiecka obec	verejné školy	cirkevné školy	veľké školy	malé školy
7,5 %	7,5%	8,6%	7,9%	6,4%	7,8%	4,3%	7,7%	4,1 %

V Tabuľke č. 5 môžeme vidieť, že žiactvo cirkevných škôl a malých škôl zmýšľa negatívne o prednostiach školy v menšej miere ako žiactvo štátnych škôl a veľkých škôl, významnosť rozdielu ale pravdepodobne nebude vysoká. Veľká časť negatívnych odpovedí na otázku 2.12 bola jednoslovná alebo len strohá. Nižšie uvádzame len ukážky odpovedí žiakov a žiačok, ktorí svoje stanovisko zdôvodňovali. Niektorých poburovala samotná otázka a zdôrazňovali to veľkými písmenami.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Bernoláka Detva	78460	*úprimne nič naša škola sa podľa mňa nezlepšuje vôbec,, lebo bolo už povedané asi pred rokom že sa bude škola prerábať ale nič sa stále nedeje.*
Osloboditeľská Bratislava	85128	*Úprimne, je to škola a neviem, čo by sa mi tu malo páčiť, keď sa celé dni musím zaoberať domácimi úlohami, ktoré nedávajú ani zmysel, a v práci a živote, ktorý chcem mať, a na strednú ,na kt. chcem ísť ,sú mi úplne zbytočne, takže som rada, kedy dotiaľto vypadnem*
Sibírska Prešov	69695	*JE TO ŠKOLA, NEVIEM, ČO ČAKÁTE, NIČ SA MY NEPÁČI*[12]
Janigova Košice	91710[13]	*je to veľmi komplikované z dôvodov, že sa na školstve nič nerieši, a známky by mali byť tým najdôležitejším a to je podľa mňa veľmi vplyvné na deti, lebo ich to môže veľmi zdemotivovať a utláčať.*
CZŠ Letanovce	82993	*Nič. Podľa mňa školstvo nemá systém. Učitelia nepomáhajú žiakom, ktorým ide učenie pomalšie...*

2.8 BEZ ODPOVEDE A NEVIEM, ČO BY SA MI PÁČILO

Chýbajúcimi odpoveďami a odpoveďami *„neviem"*, by sme sa ani nemali zaoberať, lebo z vecnej stránky je informačný prínos nízky a rozdiely medzi žiactvom navštevujúcim školy líšiace sa veľkosťou, statusom obce a typom zriaďovateľa sa nejavia ako významné.

Tabuľka č.6 Porovnanie podielu žiactva neodpovedajúceho na otázku 2.12

Súbor žiactva SR	krajské mesto	okresné mesto	mesto	vidiecka obec	verejné školy	cirkevné školy	veľké školy	malé školy
6,2 %	6,9%	6,4%	6,1%	5,4%	6,3%	4,5%	6,3%	4,4%

Ich percentuálny podiel je z veľkej časti údajom o podiele detí, ktoré sa pravdepodobne chceli vyhnúť otvorenému hodnoteniu školy alebo nedôverovali zárukám anonymity pri spracovávaní a publikovaní. Ako sme uviedli v prvej kapitole o postupe spracovania údajov z monitorovania, časť neodpovedania je dôsledkom toho, že žiaci a žiačky odpovedali v priestore odpovede na otázku 2.12 aj na nasledujúcu otázku 2.13 *Čo sa ti v tvojej škole najviac nepáči*. Aj ich odpovediam sa venujeme v nasledujúcej tretej kapitole. Niektoré *„neviem"* odpovede však obsahujú aj pokus o vysvetlenie.

Škola	ID žiak	o2.12 Napíš, prosím ..., čo sa ti v živote tvojej školy páči najviac:
Družicová Košice	80519	Neviem, lebo väčšinou mam veľký stres zo školy
CZŠ Narnia Beňadická	88015	fakt neviem, ale asi to, že nemusím byt doma
Družstevná Martin	89527	Neviem čo sa mi páči, ale viem, že najviac sa mi páčil 5. ročník, kde boli super ľudia.

Väčšina žiakov a žiačok, ktorí odpovedali *„neviem"* na otázku 2.12, odpovedali tak aj na otázku 2.13.

[12] V citáciách ponechávame veľké písmená, ktorými boli písané niektoré odpovede. Vyznenie týchto odpovedí obvykle signalizuje negatívnu emóciu.

[13] Tento žiak/žiačka patrí medzi 315 žiakov a žiačky, ktorí sa podľa odpovede na otázku 2.14.2 v škole *nikdy* necítia dobre a v bezpečí.

3 ČO SA ŽIAKOM A ŽIAČKAM NA ŠKOLE NEPÁČI

V analýze odpovedí na otázku o2.13 *Čo sa ti na živote školy nepáči najviac* sme postupovali obdobne ako pri otvorenej otázke pýtajúcej sa na najväčšie prednosti či klady školského života. Postupne sme pre stránky života školy, ktoré žiaci a žiačky uvádzali v odpovediach, vytvorili až 25 kategórií, aby sme čo najlepšie zohľadňovali rozmanitosť toho, čo im strpčuje účasť na vzdelávaní a pobyt v škole.

Kategórie sme formulovali tak, aby do nich boli zaradené javy rovnakého druhu, napr. vyskytujúce sa ako súčasti či efekty interakcií detí a učiteľov, alebo patriace k vybaveniu – infraštruktúre školy, či predstavujúce súčasť vyučovacieho procesu a jeho organizácie. Do najrozsiahlejšej „kontajnerovej" kategórie *Organizácia vyučovacieho procesu* sme zaraďovali také uvádzané zápory školy ako skoré ranné vstávanie (126-krát), čakanie na otvorenie školskej budovy, krátke či dlhé prestávky, siedmu vyučovaciu hodinu, chýbajúcu koordináciu pedagógov pri zadávaní písomiek a testov v konkrétny deň, menenie rozvrhu a neoznámené písomky a skúšanie. Ak žiak v odpovedi uvádzal viac položiek z tejto (či inej) kategórie, kódovali sme ich „sumárne" len raz, ako sme uviedli už v prvej kapitole.

Tabuľka č. 7 Kategórie položiek odpovedí na otázku o2.13 Čo sa ti najviac nepáči v tvojej škole? Spolu (reduko2.13_set sumuje frekvencie výskytu hodnôt redukovaných premenných o2.13_1 až o2.13_4)

Kódy	Redukované kategórie	Pôvodné kategórie	Počet zmienok	Podiel zmienok	% žiakov, ktorí zmienili jav danej kategórie
1	**Spolužiaci, vzťahy v triede**	Kolektív_ spolužiaci, osamelosť, rozdelenie triedy (aj CH x D), skupinky, hádky (1); „Ľudia" namyslení, falošní, „atmosféra" (3); Rómovia, gayovia, lesby, migranti (18)	679	9,5%	11,7%
2	**Vyučovanie, organizácia, záťaž učiva, predmety, stres**	**Predmety** obávané, niektoré zbytočné,(7) Škola_ organizácia vyučovania, vyučovanie, prestávky **záťaž učiva**, skúšanie, úlohy (9), starosť o duševné zdravie, málo výletov, súťaží (19); **Stres,** prežívaný tlak, depresia z nezvládania učiva (16)	1576	22,0%	27,3%
3	**Učitelia, spôsob výučby, známkovanie, nezvládanie integrácie**	Ľahostajnosť, nuda (2); Učitelia - spôsob vyučovania; (10); Zlé známky, hodnotenie (15); pomalé/rýchle učenie kvôli slabším/lepším žiakom (23)	785	11,0%	13,6%
4	**Učitelia a zamestnanci -**	Učitelia - nespravodlivé správanie, nerovný prístup,	738	10,3%	12,8%

	nespravodlivosť, krik, ponižovanie žiakov	krik, ponižovanie, zasadnutie (14); Zamestnanci školy - školník, upratovačky (19); Neriešenie šikany a ďalších problémov alebo zdĺhavosť riešenia (20); Staranie sa do súkromia žiakov (21)			
5	**Vulgárne, hlučné, drzé správanie žiakov**	**Hluk,** hlúpe správanie, vulgárnosť, predbiehanie sa na obedoch (13); **Žiaci – drzosť voči učiteľom,** nepripravovanie sa do školy (17) Žiaci z iných tried – ich správanie (22)	466	6,5%	8,1%
6	**Šikanovanie, ponižovanie, ohrozenia od spolu/žiakov**	Ohrozenia bezpečnosti + fajčenie, vyhrážanie sa, kradnutie (5); Ponižovanie, šikanovanie, ohováranie, vyvyšovanie sa, ohováranie (6)	620	8,7%	10,7%
7	**Zákazy, tresty, obmedzenia školského poriadku**	**Zákazy,** obmedzenia školským poriadkom, tresty (4)	383	5,3%	6,6%
8	**Infraštruktúra, vybavenie školy, strava**	Škola_ Infraštruktúra, jedlo, záchody, počítače, kúrenie, vybavenosť (8); VEĽA VECÍ, zlá organizácia obedov, málo výletov a inej školou organizovanej „zábavy“ (12)	621	8,7%	10,7%
9	**Nič (všetko) sa mi tu nepáči, necítim sa tu dobre**	Všetko : nič sa mi tu nepáči, necítim sa tu dobre (11)	237	3,3%	4,1%
10	**Je tu spokojný, škole nič nevyčíta**	Nič škole nevyčíta, všetko sa mu páči, spokojný (88)	543	7,6%	9,4%
11	**Nevie, neodpovedal**	Nevie, neodpovedal, neutrálna pozícia (99)	514	7,2%	8,9%
		SPOLU	**7162**	**100,0%**	**123,9 %**

Pre štatistické spracovanie a komparácie bolo nutné pristúpiť aj tu k redukcii počtu kategórií. Vytvorili sme nové premenné rev2.13_1 až rev2.13_4 a 25 kategórií/hodnôt pôvodných sme ich spájaním rekódovali na 11. Nezlučovali sme len štyri kategórie záporov uvádzaných v odpovediach: *„Školský poriadok, jeho obmedzenia“, „Všetko sa mi páči“, „Nič sa mi tu nepáči“* a kategóriu *„Nevie, neodpovedal“*. Spájanie

ostatných kategórií nespôsobuje stratu informácií a aj pri predstavovaní zistení v jednotlivých kategóriách záporných stránok školy zohľadňuje pôvodné kategórie, ktoré sú jej súčasťou.

Spôsob/logiku redukcie kategórií predstavuje Tabuľka č. 7, ktorá súčasne informuje o podieloch jednotlivých kategórií negatívnych stránok života školy na celku zmieňovaných záporov a tiež o podiele žiačok a žiakov, ktorí vo svojej odpovedi spomenuli záporný jav danej kategórie.

V spodnom riadku tabuľky vidíme, že počet odpovedí, teda tematických úsekov žiackych odpovedí, je významne vyšší ako počet žiakov a žiačok zapojených do monitorovania. Znamená to, že určitý počet žiakov a žiačok uviedol dve a viac kategórií skutočností, ktoré sa im v škole nepáčia. Štvrtý stĺpec zľava vyjadruje percentuálne podiely odpovedí danej kategórie v celkovom počte odpovedí. Dôležitý pre nás je piaty, krajný stĺpec, ktorý vyjadruje podiely žiakov/žiačok uvádzajúcich javy/položky danej kategórie ako pre nich nepríjemné stránky pobytu v škole. Uvedený podiel je vyšší ako 100 percent preto, že žiaci a žiačky mohli uvádzať záporné stránky bez obmedzenia. Pri analýze ich odpovedí sme vytvorili štyri premenné, do ktorých sme zaznačovali kódy kategórií záporných stránok školy identifikované v konkrétnej odpovedi. Približne jedna pätina žiactva uvádzala viac ako jednu negatívnu stránku školy.

Aj tretia kapitola správy je členená podľa hlavných kategórií záporných stránok školy identifikovaných v odpovediach žiactva na otázku 2.13. V každej podkapitole uvádzame údaje na zastúpenie tejto kategórie v odpovediach žiactva rôznych druhov škôl a členíme ju podľa pôvodných kategórií odpovedí, ktoré sú v nej spojené. Poradie kapitol zohľadňuje veľkosť podielov žiactva, ktorí vo svojich odpovediach uvádzali zápornú stránku života školy danej kategórie.

3.1 VYUČOVANIE, JEHO ORGANIZÁCIA, PREDMETY, ZÁŤAŽ, PREVEROVANIE VEDOMOSTÍ A STRES

Najviac výhrad v odpovediach na otvorenú otázku 2.13 sa týkalo položiek začlenených do kontajnerovej kategórie *Vyučovanie*, do ktorej sme v rámci redukcie začlenili štyri pôvodné kategórie. **Niektorú z položiek v tejto kategórii uviedlo až 27, 3 % žiakov a žiačok.** Žiactvo malých škôl uvádzalo výhrady voči rôznym stránkam organizácie a obsahu vyučovania vo významne menšej miere (19,4 %) ako žiactvo veľkých škôl a súbor žiactva SR (Tabuľka č. 8).

Tabuľka č. 8 Podiely žiactva uvádzajúce vyučovanie ako „najviac“ zápornú stránku života školy

Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
27,3 %	27,4%	26,3%	27,7%	19,4%

Veľká časť výhrad (vznesených každým piatym žiakom či žiačkou) sa týkala organizácie vyučovania – rozvrhu, skorého začiatku vyučovania, dĺžky vyučovania, otvárania školskej budovy, dĺžky prestávok, slabej alebo chýbajúcej koordinácie učiteľov rôznych predmetov pri zadávaní testov a písomiek či domácich úloh.

Časť žiakov uvádzala len jednu črtu vyučovacieho procesu, napr. *„skúšanie“*, *„písomky“* alebo protestné *„musím tu chodiť“* (ID 75251)[14] či „učenie“ (115 žiakom z celého Slovenska v škole prekáža/nepáči sa učenie ako také). Ukazuje sa, že v niektorej škole a triede to nie sú individuálne, ale „skupinové“ odpovede – napríklad v ZŠ SNP Dolný Kubín sme zaznamenali päť zhodných odpovedí. Traja žiaci zo Zázrivej (s ID kódmi nasledujúcimi za sebou) odpovedali na túto otázku vysoko abstraktne a zhodne – nepáči sa im *„slovenský vzdelávací systém“*. Žiak (ID 92434) zo Žiliny, ktorý na rozdiel od žiakov zo Zázrivej odpovedal

[14] Túto odpoveď sme nezaradili do kategórie *„Nič sa mi tu nepáči“*, pretože žiak v odpovedi na o2.12 uviedol *šport* ako najväčšiu prednosť navštevovanej školy.

dlhším výpočtom záporných stránok života školy, medzi ktorými spomenul aj *„vzdelávací systém“*, zakončil svoju kritiku výčitkou zadávateľovi monitoringu (či skôr jeho zriaďovateľovi?) *„Nefunguje vám to*!“

Aj mnohí ďalší žiaci vymenovali viacero negatívnych čŕt organizácie vyučovacieho procesu[15].

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Stará Ľubovňa	70346	*veľa testov, zložité poznámky z učiva, javy, výrazy, témy ktoré v živote nebudú potrebne, niektoré slová alebo témy nebudú potrebné do života. a aj tak sa ich musíme učiť*
V. Javorku Žilina	74724	*musím skoro ráno vstávať učiť sa predmety čo ma nezajímajú a myslím si že ich v živote nebudem potrebovať*
SNP 5 Cífer	80849	*musím vstávať do školy :(, triednické hodiny o 7:10 , niekedy sa učíme blbosti ktoré nikdy využijem*
Humenné	70805	*že prestávky sú krátke; veľa domácich úloh, písomky, keď učiteľ doniesol neohlásenú písomku*
Hubeného Bratislava	84936	*Nepáči sa mi, že máme každý deň písomky, ktoré vytvárajú obrovský tlak na žiakov spôsobujúce paniku, stres a strach o budúcnosť žiaka a známky*

Voči neohláseným písomkám a častému skúšaniu sme zaznamenali mnoho výhrad.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Juh 1054 Vranov nad Topľou	75248	*Každý deň máme testy na ktoré sa niekedy nestíhame pripravovať*
	75249	*skúšanie na každej hodine biológie*
	75254	*prehnanie veľa testov*
	75257	*veľa učiva na jeden deň*
	75260	*7. hodiny*
Spišská Belá	70291	*že mame skoro každý deň písomky, denne asi také 2 alebo 3*
	70311	*že píšeme aj 3 testy naraz...*
	70315	*Nepáči sa mi že mame veľa písomiek*
Halíčska Lučenec	77771	*veľmi často máme aj niekoľko písomiek do týždňa, čo nám prináša veľa stresu a málo času na vlastný život a voľný čas*
Pionierska Šaľa	77857	*Neni týždeň. čo nemáme písomku, mám pocit že tých je trochu veľa a veľa sa kvôli tomu stresujem.*
Šmeralova Prešov	*68230*	*neoznámené testy*
	68239	*PREPADOVE TESTY*
Dargov. Hrdinov Humenné	70805	*že prestávky sú krátke, veľa domácich úloh, písomky, keď učiteľ doniesol neohlásenú písomku*
	70806	*neohlásené písomky*

[15] Ako sme už uviedli, ak žiak/žiačka vymenovali viacero položiek/stránok školského života patriacich do tej istej kategórie, kódovali sme ich len raz, a to najmä preto, že žiaci, ktorí boli ochotní odpovedať širšie, uvádzali aj stránky patriace do ďalších kategórií a my sme z praktických dôvodov zúžili rozsah identifikátorov/premenných odpovede na štyri.

Kohútov sad Dolný Kubín	79818	*Nepáči sa mi, že píšeme neohlásené písomky.*
Družicová 4 Košice Nad jazerom	80517	*Najviac sa mi nepáči to, že keď máme nejaký predmet ako fyzika alebo dejepis, tak dostaneme neohlásenú písomku.*
Komenského Dolný Kubín	90282	*Že mávame v písomkách to, čo sa nepovedalo*

Výhrady sa týkali aj nemožnosti vybrať si druhý/iný cudzí jazyk alebo hodinovej dotácie jednotlivých predmetov, tiež prínosu poskytovaných vedomostí a nedostatku tých, o ktorých si žiak/žiačka myslí, že ich bude potrebovať.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
J. Bottu 27 Trnava	83469	*Málo pohybu na škole*
Kalinovo	84829	*to že mame na hodinách, ktoré nemáme mať, iný predmet*
Spartakovská Trnava	89222	*Máme len 2 telesné za týždeň a ja by som chcel 3*
Lokca	89005	*že sa neučíme ako investovať*
Hubeného Bratislava	84956	*občas sa za týždeň dokopy nič nenaučím*

Výhrady sa týkali aj stanoveného začiatku vyučovania a tiež nultých hodín.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
A. Bernoláka Detva	78441	*Najviac sa mi nepáči keď musím skoro vstávať pretože vtedy som najviac nervózny*
	78448	*ako skoro musím ísť do školy*
Benkova 3 Nitra	77099	*že keď občas nestihneme dojsť do školy skorej ako 7:55 tak nás zatvoria medzi dverami a nepustia nás do školy do 8:00*
Družstevná Martin	89529	*že sa škola otvára o 7:45, lebo cez zimu niektorý žiaci vonku mrznú, ktorým nejde autobus v dobrom čase*
Moskovská Spišská Belá	70324	*ranné kruhy*[16]*, nerada skoro ráno vstávam. takže to mi nevyhovuje, a potom ešte mňa nebaví telesná a ja si myslím že by nemusela byť povinná*

Viac ako päť percent žiakov a žiačok menovalo konkrétne predmety, ktoré sa im najviac nepáčia a bez ktorých by boli v škole šťastnejší alebo označovali nekonkrétne „určité" predmety za zbytočné. Niektorí žiaci a žiačky sa úprimne priznávali, že *„nemám rada nijaké predmety"* (ID 70402 Svit) či *„často ma nebaví učivo"* (ID 69872 Prešov). Žiačka z Jarabiny (ID 72776) aj vysvetlila, prečo niektoré (nemenované) predmety neobľubuje *„Nemám rada konkrétne predmety, pretože im nechápem (aj keď sa naučím)"*.

[16] Voči Ranným kruhom malo výhrady osem žiakov/žiačok, a to v spojení s nutnosťou skoro vstávať alebo s vymenúvaním *„zbytočných predmetov"*.

Výhrady sa netýkali len predmetov ako matematika, ale aj zameraných na telesnú výchovu, v niektorých prípadoch s jasnými argumentmi *„Že hráme na telesnej veľmi málo zápasov tým myslím že sa sústredíme na výkony do tabuľky skorej než na hry“* (ID 72812 Vranov n/Topľou).

Žiaci a žiačky kriticky poukazovali aj na predpokladane zastaraný spôsob/metódy a obsah výučby (do tejto kategórie sme ich výhrady zaraďovali, ak ich nespájali s konkrétnym učiteľom). Výhrady žiakov sú často ako keby ozvenou rodičovskej či verejnej kritiky o *„zbytočnostiach“*, ktorými škola zaťažuje deti a o *„zastaranosti“* obsahu výučby.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Sibírska Prešov	69709	*že menej sa učíme ako využívať naše poznatky v skutočnom živote, menej používame technológiu*
	69716	*už keď tu vstúpim, tak mi to pripomína staré časi, ako niekedy žili moji starí rodičia*
Šaľa	77969	*zastarané učenie*
Košice západ	83561	*vyučovací plán je zastaralý, modernejšiu techniku ?*
Komenského Bardejov	70640	*učenie zbitočnosti*
	70663	*starý systém učenia*

Do kategórie *Vyučovanie a jeho organizácia* sme zaraďovali aj výhrady voči nedostatočnému počtu organizovaných celoškolských podujatí a výletov.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Kalinkovo	77167	*málo exkurzii*
Bobrovec	77406	*Že nemáme pingpongový krúžok*
Lučenec	77788	*máme málo výletov alebo exkurzií*
Družicová 4 Košice	80520	*Nechodíme na výlety inde ako na Slovensko.*
Družicová 4 Košice	80521	*Nechodíme na výlety ako ostatné školy, nikdy nie na viac ako noc a raz za 8 rokov sme vyšli z Košického kraja.*
Lehnice	8945	*nepáči sa mi že nejdeme na lyžiarsky*
Breza	81355	*Mohli by byť tie aktivity trochu častejšie.*
Jána Bottu Trnava	83514	*Trocha som sklamaná že nechodíme na výlety pretože podľa mňa výlety posilňujú kolektív a je tam väčšinou zábava takže by som prijala viac výletov. :)*

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Zameranie voľnočasových aktivít organizovaných školou bolo tiež predmetom výhrad.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Koperníkova Hlohovec	80615	*Školské aktivity a súťaže, ktoré ma nebavia*
	80630	*Najviac nemám rad tie ich "špeciálne" akcie hlavne tie dni takmer všetkého.*
Veľký Meder	88881	*mohli by byť aj akcie kde ide aj trošku ďalej ako Bratislava a Hlohovec*

V niektorých prípadoch žiaci svoje výhrady dopĺňali uznaním, že školské povinnosti a súvisiace nepríjemné pocity sú nutnosťou, ktorú musia strpieť.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Šmeralova Prešov	68282	*mne sa nepáčia domáce úlohy, viem že sú podstatné ale mne sa nepáčia, nenávidím ich*
Vranov nad Topľou	75272	*že píšeme strašne veľa písomiek a mame veľmi veľa učenia. Aj keď viem, že sú potrebné pre nás*
Benkova 33 Nitra	77131	*spojená telesná s deviatakmi, ale chápem to, pretože je nás v triede malo*
Rozhanovce	81491	*skoré vstávanie (ale väčšinou to nie je problém)*

3.2 UČITELIA, UČITEĽKY A VEDENIE ŠKOLY – SPÔSOB VÝUČBY, HODNOTENIA

Kritiku žiactva *„nepáči sa mi“*, ktorá sa týkala vyučujúcich, sme rozdelili na dve kategórie. V súčte ide o druhú najpočetnejšiu oblasť výhrad po „kontajnerovej“ kategórii *Vyučovanie, jeho organizácia, predmety*... V tejto podkapitole sa venujeme kategórii výhrad v odpovediach žiakov a žiačok, ktoré sa **týkali spôsobu výučby, preskúšavania a hodnotenia vedomostí a zvládania spoločnej výučby detí s rozdielnymi schopnosťami.** Zaradili sme tu aj výhrady najvšeobecnejšieho charakteru, teda nezdôvodňované uvádzanie učiteľov a učiteliek ako záporu školy. Druhej kategórii výhrad, ktoré sa **zameriavali na nespravodlivosti a ponižovanie v správaní učiteľov a učiteliek k žiactvu** alebo boli kritikou nespravodlivosti rôzneho druhu, sa venujeme v podkapitole 3.3.

Tabuľka č. 9 Podiely žiactva uvádzajúcich učiteľstvo a spôsob výučby ako „najviac zápornú“ stránku života školy				
Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
13,6 %	13,2 %	17,1 %	13,6 %	12,8 %

Medzi výhradami zaradenými do kategórie *Učiteľstvo a spôsob výučby* sa nachádzajú argumentačne odlišné druhy výhrad voči učiteľom. Prvým druhom sú konštatovania *„učiteľky, učitelia“* či mená konkrétnych učiteľov z danej školy takmer vždy bez udania dôvodu. Je len pár výnimiek, jednou je 12 žiakov a žiačok z dvoch ôsmych tried v ZŠ Gbeľany, ktorí uviedli meno konkrétneho učiteľa. Deviati tak urobili bez uvedenia dôvodu s konštatovaním, že sa im nepáči. Uvádzame publikovateľnú odpoveď spomedzi troch žiakov, ktorí uviedli dôvody.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
ZŠ Gbeľany	74318	*náš nový učiteľ, a jeho prístup k nám , niekedy mi príde, že jeho vedomosti sú 0-ve, je nespravodlivý a nevonia moc prijemne*

Do tejto kategórie sme ďalej zaraďovali nezdôvodnené odpovede typu *„prístup učiteľov“* či konštatovania nespokojnosti so spôsobom preberania látky a metódami výučby na danom predmete.

Učitelia a metódy učenia

Nekonkrétne odpovede *„učitelia“, „učiteľky“* a uvádzanie mien konkrétnych pedagógov či vedenia v tejto kategórii prevažujú. Len o málo konkrétnejšie sú výhrady voči spôsobom a postupom výučby a preverovaniu vedomostí žiakov alebo požiadavkám na osvojenie si preberaného učiva.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Komenského Bánovce nad Bebravou	76548	*Niektorí učitelia nevedia vysvetľovať.*
Benkova ul. Nitra	77058	*NIEKTORÝ UČITELIA NEVEDIA VYSVETLOVAŤ UČIVO*
Saratovská Levice	73837	*Učiteľ na geografii a dejepise proste má zlý typ výudžby*
M. R. Štefánika Martin	74223	*Nepáči sa mi spôsob učenia niektorých učiteľov*
	74232	*Nepáči sa mi nudné učenie, kde len učiteľ rozpráva.*
Medzev	81253	*Niektorí učitelia neučia dostatočne*
Bernolákovo	85283	*Ucitelia, ktorý berú plat za nič, prídu na hodinu, nevedia čo robiť, keby som mal viac miesta, tak môžem napísať celú knihu*
Ostredková 14 Bratislava	87889	*UCITELOV NEZAUJIMA PSYCHICKY STAV ZIAKOV, ANI AKO SA CITIME A AKE MAME NAZORY, NEVEDIA POCHOPIT ZE AJ DETI MOZU MAT ROZNE PSYCHICKE TAZKOSTI, NEZAUJIMA ICH ŠIKANA A VZTAHY V TRIEDE, KEBYZE MAM HOVORIT DALEJ, TAK SOM TU DO ZAJTRA...*
	87946	*Väčšina učiteľov je nervóznych na žiakov, keď ešte nerozumejú danému učivu*
Abrahám	73768	*Asi malo interaktívneho učenia .*
CZŠ Beňadická Bratislava	87992	*Učiteľom, je jedno že nám kazia hodinu ostatný spolužiaci*
Bánov	75280	*niektorý učitelia nechápu, že niekedy nestíhame, lebo toho máme veľa*

Súčasťou kategórie *Učitelia, spôsob učenia* je aj pôvodná kategória odpovedí, v ktorých žiaci a žiačky konštatovali ako zápornú stránku školy *nudenie sa*. Súvis tohto negatívneho aspektu prežívania času v škole s obsahom a metódami výučby je zrejmý.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Brezovica	73615	*Nudné hodiny vysvetľovania*
Dolný Hričov	73846	*že pár predmetov sú veľmi nudné a dobrý žiaci to schytajú za tých zlých*
Okoličianska Liptovský Mikuláš	77458	*Že je strašná nuda na hodinách a učitelia nás nevedia zabaviť, pobaviť a potom ma nebaví, čo nám len tak rozprávajú a nedávam potom pozor, lebo je to nuda*
Osloboditeľská Bratislava	85105	*extrémna nuda a učíme sa často veci, ktoré nevyužijeme*
Sobotište	88487	*je to škola, čo je o tom pozitívne, je to nuda. Chodím do nej len preto že na domácom vyučovaní si niektoré veci neviem vysvetliť a neviem sa dobre na to sústrediť.*
Spartakovská Trnava	89250	*spôsob učenia je nudný*

Časť odpovedí naznačuje, že prežívaná nuda je spojená s ťažkosťami pedagógov pri zohľadňovaní individuálnych potrieb a tempa žiakov s nerovnakými schopnosťami.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Levice	74200	*To, že je v škole nuda, lebo ostatný spolužiaci nevedia pochopiť učivo (ani sa ho nesnažia pochopiť), a preto v jednom kuse preberáme to isté.*
Horná ul. Šaľa	77964	*nudné hodiny a žiaci ktorým treba všetko 10 krát vysvetľovať*
Do Stožky Žilina	91387	*Na niektorých hodinách som trocha popred a občas sa nudím, ale len občas, inak je všetko super.*

V niektorých prípadoch žiaci tvrdo diagnostikujú schopnosti pedagógov a ich nízky alebo naopak seniorský vek je pre nich zápornou črtou života školy, „jasný" indikátor nedostatočnej strácajúcej sa kvalifikácie.

obec	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
J. Bottu Trnava	83468	*asi niektorí mladí učitelia, nevedia učiť, zabúdajú na všetko*
Vranov nad Topľou	75241	*máme tu veľmi starých učiteľov*
Komenského Bánovce nad Bebravou	76556	*Nemám rád, keď v škole učia starý/staré učiteľky/učitelia.*
Centrum II Dubnica nad Váhom	75317	*tak že starší učitelia sú taký až moc zo starého školského systému zvyknutý*
Spartakovská Trnava	89217	*Starý učitelia, ktorý sa nevedia prispôsobiť a neoddychujeme s nimi*

3.3 UČITELIA: NESPRAVODLIVOSŤ, NADŔŽANIE, KRIK A PONIŽOVANIE ŽIAKOV

Odpovede na uzavreté otázky monitorovacieho dotazníka, ktoré sa pýtali žiakov a žiačok na to, ako vnímajú správanie učiteľov a učiteliek, neukázali v prípade žiactva základných škôl Slovenska len pozitívne výsledky. Pripomeňme, že **viac ako polovica žiactva základných škôl odpovedala, že učitelia *„skôr áno“* a *„áno“* uprednostňujú niektorých žiakov pred inými a takmer 12 % uviedlo, že v škole nie je učiteľ či učiteľka, ktorí by vedeli riešiť konflikty medzi deťmi spravodlivo** (ŠŠI 2025). Posledný spomenutý údaj sa takmer zhoduje so zisteniami analýzy otvorenej otázky 2.13 *Čo sa ti v tvojej škole najviac nepáči* (Tabuľka č. 10).

Tabuľka č. 10 Podiely žiactva uvádzajúceho nespravodlivosť a ponižovanie od učiteľov ako „najviac zápornú“ stránku života školy

Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
12,8 %	12,7 %	13,8 %	12,9 %	10,0 %

Analýzu odpovedí na otvorenú otázku 2.13, respektíve jej prínos, do istej miery obmedzuje to, že žiaci a žiačky odpovede často neformulovali tak, aby sa dalo poznať, aké konkrétne správanie učiteľov sa im nepáči. V ich odpovediach prevažujú nekonkrétne a generalizujúce zmienky o *„prístupe učiteľov“* (120-krát), *„správaní učiteľov“* a tiež *„nespravodlivosť učiteľov“*, *„hnusné učiteľky“* , *„niektorý zlý a hnusný učitelia“* alebo oznámenia, že *„sú niektorí učitelia neférový“*, *„neférové zaobstarávanie*[17] *ku horšími žiakmi“* (73737 Beluša) , *„niektorí učitelia sa správajú zle“* (68271 Prešov) *„zasadnutie si na žiaka a prehnane prísny učitelia“* (84846 Kalinovo), či ešte nejasnejšie *„Niektorí učitelia mi dokonale nevyhovujú“* (76324 Prievidza).

Všeobecné výhrady sa stali v niektorých prípadoch zrozumiteľnejšie vďaka porovnaniu odpovedí žiaka/žiačky na otázku, čo sa im v škole najviac páči a najviac nepáči:

škola	ID žiak	o2.12 V škole sa mi najviac páči	o2.13 V škole sa mi najviac nepáči
Štóska Medzev	81259	*niektorý učitelia sú naozaj ohľaduplný nerobia rozdieli medzi rómskymi a bielymi žiakmi*	*postoj a správanie niektorých učiteľov žiakov či zamestnancov*
Komenského Bardejov	70614	*Dávam každému učiteľovi rešpekt, mám rád, kedy ten rešpekt vráti späť*	*Nepáči sa mi správanie niektorých učiteľov*

S veľkou mierou istoty predpokladáme, že žiakovi/žiačke z Medzeva prekáža, **ak učitelia robia rozdiely medzi rómskymi a nerómskymi žiakmi a žiakovi/žiačke z Bardejova sa nepáči nerešpektujúce (nadradené, neúctivé) správanie učiteľov/učiteliek voči deťom**.

Nasledujúce citácie odpovedí uvádzajú pomerne konkrétne príklady správania učiteľov, ktoré **žiaci/žiačky vnímajú ako urážajúce či nespravodlivé.** Viacerí uvádzali tieto dva druhy konania či ich dôsledky (prežívanú nespravodlivosť a osobné ponižovanie) ako hlavné výhrady, nežiaduce negatívne stránky ich interakcií s učiteľmi. Nespravodlivosť učiteľov a učiteliek vidia v existencii obľúbencov, v uprednostňovaní jednotlivcov či tried a v nerovnakej záťaži žiakov a známkovaní.

[17] Predpokladáme, že malo ísť o zaobchádzanie

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Šmeralova 5 Prešov	68245	*neférovosť vedenia, uprednostňovanie športových tried*
Slatina nad Bebravou	76755	*Nepáči sa mi, že väčšina učiteľov má z našej triedy obľúbeného žiaka, jednoducho nemá rovnaké "tresty" ako ostatní.*
	76756	*Najviac sa mi nepáči to, že každý náš učiteľ ma jednu obľúbenú spolužiačku a to, že naši učitelia netrestajú žiakov, ktorí sa neučia/kašlú na školu a prepadávajú z každého druhého predmetu ...*
Dargovských hrdinov Humenné	70818	*učitelia majú svojich obľúbencov a je to voči ostatným nefér ..*
Komenského Svit	70403	*keď robíme fyzické práce, dievčatá nerobia nič a chlapci musia robiť všetku prácu*
Družstevná Martin	89496	*všetci sú vystavený skúškam rovnako, aj keď sme každý iný*
Družstevná Martin	89528	*niekedy nám učitelia pripomínajú, že sme C takže máme byť nadaný a dávajú nám viac učenia ako ostatným triedam a máme na príklad trojku od 60 percent a ťažšie písomky.*
Sibírska Prešov	69732	*Nespravodlivá telesná a hudobná výchova v tom že nie každý dokáže pekne spievať a je podľa toho známkovaný a telesná v tom že nie každý je fyzicky zdatný a tiež je podľa toho hodnotený.*
Štúrovo	81555	*Keď ovládaš skôr iní jazik, tak si hneď slabší a berú ťa inak učitelia.*
Nitrianske Rudno	76565	*neférovosť voči väčšine žiakov, veľa učiteľov si myslí, že úplne každý má schopnosť sa naučiť aj 4 strany učiva za jeden týždeň*

Prežívané ponižovanie môže byť dôsledkom rôzneho správania učiteľov od odmietania diskutovať o názore žiaka/žiačky, zabávania sa na ich zlyhaní, uťahovania si z nich pred triedou až po nedôstojné kričanie. O kriku učiteľov/učiteliek sa v odpovedi na otázku 2.13 zmieňovalo 25 žiakov. Kričanie vyučujúcich bolo aj súčasťou výpočtu viacerých negatívnych stránok života školy. Pripomeňme, že v odpovedi na uzavretú otázku monitorovacieho dotazníka **viac ako 25 % žiactva základných škôl skôr alebo úplne súhlasilo s tvrdením *„Učitelia sa ku mne správajú nepekne (kričia na mňa, zosmiešňujú ma)“*** (ŠŠI 2025).

Škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Horná ul. Šaľa	78025	*musíme sa učiť veci, ktoré v živote nikdy nevyužijeme a sú zbytočné a máme zakázané veci, ktoré by nemali byť ako chodenie na záchod, jesť, atd., cez hodiny, kričia po nás učiteľky,..*
Uherce	90852	*Nepáči sa mi prístup niektorých učiteľov, na hodinách, alebo na prestávkach, ich prísny prístup, kedy kričia a sú podráždení, a sťažujú sa, veľmi ma to stresuje.*
Jakubov	77155	*niekedy majú pani učiteľky zlú náladu a vybíjajú si to na nás*

Farská Nitra	78592	*učitelia sú neféroví, kričia po nás hovoria nám, že sme hlúpy a majú svojich obľúbencov*
Školská ul. Pruské	73859	*učitelia- ich prístup k učeniu (učiteľ na prvom stupni má nevhodné úchylné narážky)*
Andyho Štúrovo	81572	*keď do triedy príde učiteľ zo zlou náladou*
Družicová Košice	80486	*Zlý a agresívny prístup niektorých učiteľov hlavne z FYZ, ANJ, dávajú ťažké až nezvládnuteľné testy aj keď ste dosť naučený ja som sa učila aj 3 hodiny a dostala som 4, a aj pri skúšaní sú prísny, a keď máme aj voľnejší predmet ako techniku kričí po nás ako by sme jej niečo urobili, „tá vaša puberta ako by nás nemala rada" a iné hlúpe poznámky, už to bádam v častých intervaloch asi 2 roky.*

Účinky rôznych spôsobov možno nezámerného ponižovania a vtipkovania na adresu detí, o ktorých sa zmieňovali žiaci v odpovediach na otázku 2.13, nemusia byť okamžité. Nedá sa ale predpokladať, že žiaci takéto prejavy na ich adresu pustia „druhým uchom von". Nemusí, ale hromadenie takýchto krívd sa môže stať v kratšej či vzdialenejšej budúcnosti jedným z podnetov nejakého druhu deštrukčného konania.

Škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Na Výhone Moravany	69680	*že pán zástupca si vytvára veľké predsudky voči žiakom*
Sibírska Prešov	69714	*keď si učitelia užívajú neúspech žiakov*
Komenského Bardejov	70606	*že keď sa pomýliš na teste, učitelia si z teba robia srandu*
Kežmarská Košice západ	91792	*triedna učiteľka, niektorý učitelia a ich ponižovanie a neférovosť*
Benkova ul. Nitra	77028	*neféroví učitelia, kričanie na deti zhadzovanie a strápňovanie detí pred celou triedou*
Levočská Stará Ľubovňa	70332	*že učitelia nám hovoria niekedy napr. že uč sa, lebo z teba nič nebude*
Jarok	76767	*Občas sú učitelia na nás nahnevaný, aj keď zato nemôžeme.*
Kohútov Sad Dolný Kubín	79810	*Keď niektoré učiteľky sa správajú ku iným žiakom hnusne a ku druhým pekne.*
Galaktická Košice	91699	*Keď učiteľ nadáva na Rómov*

Otázka spravodlivosti a nespravodlivosti sa v spojení s učiteľmi týka nerovného zaobchádzania. Žiaci a žiačky poukazujú na domnelé či skutočné úľavy pre obľúbených žiakov „*niektorí učitelia sú nespravodliví a majú svojich obľúbencov*", či tvrdších trestov pre tých, na ktorých sú „*zasadnutí*", ale aj na nerovnaké trestanie porušovania školského poriadku, ak sa to týka rôznych detí v triede. Nerovné zaobchádzanie žiaci a žiačky vidia aj v nerovnakej ochote učiteliek a učiteľov pomôcť, ak žiak či žiačka nerozumejú látke,

v rôznej záťaži úlohami a nezohľadňovaní individuálnych možností. Väčšia záťaž či nároky alebo menšia pozornosť učiteľa považujú za nespravodlivosť aj žiaci, ktorým sa v škole darí.

Škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Jilemnického Žiar nad Hronom	73563	*Nepáči sa mi, že veľa zlých činov v našej triede zostane nepotrestaními. A nespravodlivo potrestané činy.*
Horné Srnie	74554	*že pani učiteľka je nespravodlná a nič nenaučí a tých, ktorých na rada, tak im nedáva peťky a ani poznámky a Ukrajinke nedáva, nič ona nemusí na matike, nič rátať ,ale mi to musíme rátať ale ona nie, a keď niečo nevieme tak si máme pozrieť matikára, že ona nám to nevisvetlí, ale Ukrajincom a tej to vysvetlí.*[18]
Šaľa	78027	*Niektorý, naozaj niektorý učitelia sú nespravodlivý v niektorých veciach, čo sa týka odpovedania, a jednotkáry musia vedieť viac. A keď sa riešia problémy, tak sa skôr obviňujú žiaci, ktorý sú problémový, ako väčšinou to je pravda, ale niekedy sú to taký žiaci, od ktorých by to nečakali.*
Jilemnického Žiar nad Hronom	73572	*že učitelia ukončia písomku podľa toho, keď to majú hotové tí najlepší z triedy ostatný žiaci, ktorý potrebujú na to trochu viac času a aby to mohli vyplniť bez toho, aby boli pod stresom že to nestihnú vypracovať, pretože potom sa snažia čo najrýchlejšie, aby to stihli, ale majú to zle, pretože boli v strese*
	73579	*Nedostatočné potrestanie žiakov. Poznámky nie sú dobrý trest, žiaci sa slušnému správaniu nenaučia.*

Odmietnutie pedagóga vypočuť si názor žiaka či žiačky a diskutovať s nimi vnímajú žiaci ako povýšenosť, teda nespravodlivú nerovnosť.

[18] Sťažovanie sa žiaka (ID 74554) na väčšiu pozornosť a podporu, ktorú učiteľka venuje ukrajinskej žiačke, by sme mohli čítať ako žiarlivosť alebo špekulovať, že ide o nazeranie na situáciu pohľadom rodičov, ktorí možno doma kritizujú „zvýhodňovanie“ odídencov. Ak sa však pozrieme na jeho odpoveď na otvorenú otázku 2.12, čo sa mu v škole najviac páči *„že nám pani učiteľky vysvetlia niečo“*, vidíme, že zrejme tento žiak tiež potrebuje určitú pomoc s učením. Preto oceňuje, ak je mu poskytnutá a berie to ako uznanie svojej dôležitosti (že „učiteľke/učiteľovi na ňom záleží“) a naopak, odmietnutie pomoci chápe ako nespravodlivé odstrčenie.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

obec	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Malinovského Partizánske	90815[19]	*učitelia nás nenechajú vyjadriť svoj názor, hovoria nám že sa mame dát na psychiatrické liečenie, hovoria nám že skončíme v detskom domove, keď učiteľ niečo povie a ja poviem niečo naspäť ,už sme hneď drzí, nemáme šancu vyjadriť svoj názor.*
Sibírska Prešov	69713	*že učiteľ má vždy pravdu, aj keď ju nemá*
Okoličnianska Liptovský Mikuláš	77468[20]	*učitelia sú na nás odporný, nevypočujú si naše názory, všetky zlé veci napr. odvrávanie (keď si iba poviem svoj názor) je naša chyba nie chyba komunikácie medzi žiakom a učiteľom*
Jilemnického Žiar nad Hronom	73568	*keď sú niektorý učitelia nespravodlivý a mi s tým nemáme čo spraviť, pretože by si potom na nás zasadli*
Komenského Svit	70378	*keď učitelia nerešpektujú naše názory*

Z uvedených ukážok je zrejmé, že nie všetky deti odpovedali pohodlnými paušalizujúcimi výrokmi na adresu učiteľov (čo je iste rýchlejšia cesta ako odpovedať na otvorenú otázku). Časť detí si uvedomuje dosah jednoznačných výrokov a *pre spravodlivosť* svoje výhrady voči učiteľom negeneralizujú, ale uvádzajú konkrétne príklady a/alebo negatívne hodnotenia zmierňujú dodatkom, že kritizované správanie nie je pravidlom a objavuje sa niekedy: *„No, niektorý učitelia sa zaoberajú úplními hlupostiami ako by mali a nevidia skutočnosť, ale to sa stáva iba zopár krát.(raz jeden žiak odpadol na hodine telesnej výchovi a učitelia ani neprišli za ním, ako mu je atď.)“* (ID 91715, Janigova Košice).

3.4 SPOLUŽIACI – SITUÁCIA V TRIEDE

Analýza odpovedí na otvorenú otázku 2. 12 *Čo sa ti v škole páči najviac* ukázala, že kamaráti v škole a v triede, dobré vzťahy v triednom kolektíve sú pre takmer polovicu žiakov a žiačok, ktorí sa zúčastnili na monitorovaní, najväčšou prednosťou školského života. Obdobná analýza odpovedí na otázku 2. 13 však priniesla zistenie, že pre každého desiateho žiaka/žiačku sú vzťahy v triednom kolektíve a správanie sa spolužiakov tým, čo sa im najviac nepáči a spôsobuje trápenie. Zistili sme, že obdobný podiel žiactva s takýmto prežívaním nachádzame vo všetkých druhoch škôl, no v menšej miere v malých školách (Tabuľka č. 11).

Tabuľka č. 11 Podiely žiactva uvádzajúceho spolužiakov a žiakov školy ako „najviac“ zápornú stránku života školy				
Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
11,7 %	11,8 %	11, 5 %	12,9 %	10,0 %

[19] Žiak patrí k tým, ktorí sa NIKDY necítia v škole dobre a bezpečne.

[20] Tento žiak a tiež žiačka 73572 z rovnakej školy odpovedali na otázku o2.14.2 ako často sa v škole cítia dobre a bezpečne *„takmer nikdy“*. Žiačka (73572) na otázku o2.12 čo sa jej v škole najviac páči odpovedala: *„Nepáči sa mi nič najradšej by som tu nebola nechce sa mi“*.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

V tejto podkapitole predstavujeme odpovede žiactva v členení podľa troch pôvodných kategórií, do ktorých sme ich zatriedili *Kolektív* (skupinkovanie, osamelosť, hádky v triede), *Ľudia* (takto sme kategorizovali nešpecifické odpovede *„ľudia"*[21], ale aj vyjadrenia o namyslených, povýšených, žalujúcich spolužiakoch, tiež dištancujúce sa rodové rozdelenia (baby, buchty, chalani) a málopoložkovú kategóriu, do ktorej sme zaradili nešpecifikované výhrady voči vrstovníkom inej národnosti či sexuálnej orientácie.

Pri analýze odpovedí zaradených (aj)[22] do tejto kategórie sme prihliadali aj na odpovede na otvorenú otázku 2.12 a tiež na to, či žiak/žiačka využili možnosť otvorenej odpovede *„iné"* na otázku 2. 1, ktorá žiadala, aby si deti vybrali z ponúkaných tvrdení také, ktoré najlepšie vystihuje situáciu v ich triede a škole. Pre charakteristiku tejto situáciu vlastnými slovami sa rozhodlo 5,8 % žiakov a žiačok základných škôl. Zohľadňovanie týchto odpovedí nám aj v tomto prípade umožnilo lepšie porozumieť nepríjemným skúsenostiam, ktoré časť detí signalizovala odpoveďou na otázku 2.13 alebo doplniť chýbajúce zamlčané skúsenosti, ktoré deti zažívajú, no v odpovedi na otázku, čo sa ti v škole najviac nepáči, neuviedli.

Žiak ID 89477 z Gelnice na otázku, čo sa mu v škole nepáči, uviedol *„nie sme najlepší kolektív ale snažíme sa"*. Z jeho odpovede môžeme predpokladať, že ide o spoločnú snahu o naprávanie, zlepšovanie vzťahov medzi spolužiakmi, a že žiak prvou osobou množného čísla signalizuje, že sa na nej podieľa aj on sám. V odpovedi *„iné"* otázky 2.1 o vzťahoch v triednom kolektíve však tento žiak uvádza *„Mám kamarátov asi troch, ale ostatních nenávidím"*. Takéto silné vyhlásenie otvára otázku, ako tento žiak so svojimi emóciami pracuje a či mu pedagógovia venujú v tejto veci pozornosť. Zdá sa, že áno, pretože na otázku o12, čo sa mu v škole najviac páči, odpovedá: *„Učitelia a riaditeľka ma vedia pochopiť..."*.

Tak ako pri negatívnych javoch z iných kategórií, aj tu žiaci hojne používali nekonkrétne označenia *„spolužiaci", „kolektív", „ žiaci", „ľudia"* alebo podobne ako pri učiteľoch uvádzali celé mená spolužiakov/ spolužiačok a to takmer vždy bez udania dôvodu. Výnimkou sú piati spolužiaci zo ZŠ s MŠ Trstice, ktorí uvádzali celé meno spolužiaka a ako dôvod neobľúbenosti zhodne informovali, že páchne (smrdí) . Ďalší už uvádzali len jeho meno bez zdôvodnenia.

škola	ID žiak	o2.13 V škole sa mi najviac nepáči	o2.1 „iná" situácia v triednom kolektíve
Trenč. Turná	73108	*Spolužiacy*	*SPOLUŽIACI NÁS ŠIKANUJÚ*
Kohútov sad Dolný Kubín	79866	*Názory niektorých spolužiakov a ich zatvrdnuté srdcia voči bohu*	*Mám jedného blízkeho kamaráta ale aj to je také, no všelijaké, to nazvem ako keby štvrť kamaráta*
Družicová Košice	80526	*Moje spolužiačky. Snažia sa zo seba robiť vtipkárov ale správajú sa jak husi.*	*Tak jedna moja kamarátka teraz odišla. Už tu nemám kamarátov.*
Clementisova Kysucké Nové Mesto	92350	*spolužiaci, učitelia, obedy, triedy, hodiny, kuchynka a Tobias Hacek, Marek Belak*	*Nemám rada mojich spolužiakov*

[21] Postupne sme prišli k záveru, že výraz *„ľudia"* deti používajú len na označenie spolužiakov či žiactva z iných tried, teda nezahrňujú doň učiteľov a učiteľky a ďalších zamestnancov školy, a preto túto kategóriu môžeme spojiť s kategóriou *Spolužiaci, vzťahy v triede (a mimo triedy*).

[22] Ako sme už viackrát naznačili, viacerí žiaci v jednej odpovedi poukazovali na niekoľko rôznych javov školského života od správania a vzťahov medzi deťmi a učiteľmi a deťmi, cez infraštruktúru školy, rozvrh hodín po rôzne nariadenia, zákazy a tresty používané v danej škole, preto jedna otázka mohla byť viacnásobne kategorizovaná.

Poniky	91371	*že tak niekto niečo urobí, neostáva ten človek po škole ale cela trieda*	*nemám blízkych kamarátov*
Nová Dubnica	91295	*nasmešky, ohováranie, bulling v moju stranu*	*Ja zajždy objekt nasmešek, ohovaranija a nečo podobneho na bulling*
Gemerská Ves	84896	*Že v triede nemáme tabuľu*	*Necítim sa, že by som mala kamarátky*

Viaceré odpovede, ktoré sme zaradili do niektorej z pôvodných kategórií spojenej kategórie *Kolektív, vzťahy medzi spolužiakmi*, sme kódovali aj kódom kategórie *Šikanovanie a fyzické ohrozovanie* a/alebo kategórie *Vulgárne/drzé/hlučné správanie*. Týmto kategóriám negatívnych stránok školského života, ktoré sa vzájomne prepájajú, sa venujeme v osobitných podkapitolách, napríklad odpoveď žiaka ID 72809 sme zaradili do viacerých spomínaných kategórií.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Sídlisko II. 1336 Vranov nad Topľou	72809	skupinkovanie ludi v nasej triede a nenávisť voči menej šikovným spolužiakom, posmievanie sa im a veľmi falošné správanie najmä dievčat z triedy

Skupinkovanie

„Skupinkovanie" je výraz, ktorí používajú sami žiaci a žiačky. Niektorí poukazovali na skupinkovanie už v odpovedi *„iné"* na otázku 2.1 a charakterizovali tak typ vzťahov detí v triede: *„V triede sme vetšina rozdelení, kto sa s kým baví, a naopak nie"* (ID 86354) a situáciu v triednom kolektíve už nespomínali medzi zápornými javmi školského života. Môže to znamenať, že títo žiaci/žiačky nepovažujú rozdelenie triedy na skupinky ako niečo, čo znepríjemňuje ich situáciu, ale berú to ako fakt, ktorý nezasahuje do ich prežívania pohody v škole. Týka sa to zrejme len prípadov, ak žiak/žiačka má svoje priateľské zázemie v niektorej skupinke rozdeleného kolektívu, čo je aj prípad žiaka/žiačky ID 86354, pretože v odpovedi na o12 uvádza vo výpočte toho, čo sa mu v škole páči, aj kamarátov.

Rozdelenie triedy na skupinky sa časti detí nepáči, no vo viacerých odpovediach žiaci/žiačky naznačujú, že nepohoda plynúca z rozdelenia a rozdelenie nie je nutne trvalý stav.

škola	ID žiak	o2.13 Napíš, prosím, čo sa ti na tvojej škole najviac nepáči
Šmeralova Prešov	68267	*niekedy kolektív*
Dolná Súča	74510	*niekedy kolektív, ohováranie za chrbtom*
CZŠ Štefánikova Martin	74271	*občasná atmosféra v triede*
	74273	*Niektorý žiaci ale to iba niekedy.*

Výrazy *„niekedy"* a *„občas"* sa v odpovediach na otázku *Čo sa žiakom a žiačkam v škole nepáči* nachádzali 358-krát. To znamená, že približne 6 % žiakov a žiačok naznačovalo, že výskyt nežiaduceho nepríjemného javu nie je sústavný. Je však potrebné zohľadniť, že trápenie, ktoré deťom spôsobujú „občasné" javy , môže byť negatívne prežívané omnoho dlhšie ako samotná situácia.

Osamelosť v triede

Osamelosť v triede signalizovalo v odpovedi na niektorú z otvorených otázok 8,8 % žiakov a žiačok. V otvorenej odpovedi *„iné"* na otázku 2.1 pýtajúcu sa na vzťahy v triednom kolektíve 18 žiakov a žiačok odpovedalo, že v triede *„nemajú žiadneho kamaráta"*. Časť osamelých detí bez kamarátov nachádza

prednosti života v škole napríklad v dobrých vzťahoch s učiteľmi, no pomerne veľká časť z nich odpovedala na otázku 2.12 slovami *„neviem"* alebo *„nič"*.

Zo šiestich žiakov 8.C triedy ZŠ M.R. Štefánika v Martine, ktorí ako to, čo sa im nepáči v škole, uviedli situáciu v triede, sa 1 žiak vyjadril slovami *„občasná atmosféra v triede"*, ďalší *„niektorí spolužiaci, a aj to iba niekedy"*, podľa ďalšieho spolužiaka *„kolektýv je zlí a učitelia majú zlí prístup k detom"*. Porovnanie odpovedí týchto šiestich žiakov na obe otvorené otázky[23] naznačuje, že niektorí žiaci v tejto triede sa necítia komfortne.

škola	ID žiak	o12 V škole sa mi najviac páči	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
CZŠ Štefánikova Martin	74272	*NIČ*	*Nepáči sa mi, že si ma ľudia nevšímajú, hoci sa snažím upútať pozornosť*
	74276	*Neviem*	*Vzťahy v triede.*
	74278	*Neviem*	*kolektýv je zlí a učitelia majú zlí prístup k deťom*
Hubeného Bratislava	84930	*Mám skvelého triedneho učiteľa*	*Zlí spolužiaci*

Žiak ID 84930 svoju situáciu v triede charakterizoval v odpovedi *„iné"* na otázku 2.1 takto: *„NIEKEDY SA POROZPRAVAM S JEDNIM KAMARATOM, IBA JEDNEHO KAMARATA MAM."*

Osamelosť je vnímaná niektorými deťmi ako problém, aj keď sa ich bezprostredne netýka. Takýchto odpovedí však bolo málo, vysoko prevažovali tie, v ktorých deti hovorili o vlastnej osamelosti ako o najviac nepríjemnej stránke ich života v škole.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
V. Javorku Žilina	74714	*niektorí žiaci sa moc nebavia s ostatnými žiakmi a sú osamelí*
Sv. Gorazda Žilina	74814	*niektorý spolužiaci a učitelia nemajú ma radi*
Komenského Dolný Kubín	90281	*že mňa ani moc nepovzbudzujú pretože mám nadváhu ale keď chcú odpísať úlohy tak na to som im veľmi dobrá*
Komenského Bardejov	70975	*Odstrkujú ma dosť*
Dolná Súča	74505	*Totálne pokazený triedny kolektív, v ktorom ma všetci moji spolužiaci vynechávajú a ohovárajú, a práve preto ani nechodím na koncoročné výlety, pretože sa doslova nemám s kým rozprávať a extrémne sa teším kedy odídem z tejto školy na strednú školu. Je to tu pre mňa mentálne náročné a už som sa o tom rozprávala aj s našou sociálnou pedagogičkou*[24]

[23] Žiak, ktorý v odpovedi na otázku, čo sa mu v škole najviac páči, uviedol kapitálkami NIČ, patril medzi 315 žiakov v súbore (5,4 %), ktorí uviedli, že v škole takmer nikdy nepociťujú pohodu a bezpečie. Z odpovede na otázku č. 13 je zrejmé, že sa cíti *vylúčený z kolektívu*.

[24] Oporou pre túto žiačku sú chápaví učitelia, ako vidíme z jej odpovede na otázku, čo sa jej v škole najviac páči *„Milí učitelia, ktorí vedia naučiť nové veci a majú pochopenie pre určité životné situácie žiakov"*.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Podľa odpovedí na uzavreté otázky monitorovacieho dotazníka *vysmievanie sa* a *ohováranie* sa vyskytuje v školách na Slovensku vo veľkej miere. Z odpovedí detí navštevujúcich rovnakú triedu môžeme vidieť, že z kolektívov prichádzajú niekedy rozporné správy o tom, čo žiaci vnímajú ako problém vo vzájomných vzťahoch. Kým časť žiakov sa sťažuje na vysmievanie sa, iní hovoria o urážaní sa ako o kaze kolektívneho života, ďalší hovoria o spolužiakoch, ktorí sú *„urážliví"* a *„nevedia pochopiť srandu"*.

V 8.A triede ZŠ v Ilave šesť žiakov a žiačok označilo svoj kolektív v nejakom zmysle za problematický, jedna osoba ho označila priamo za zlý kolektív, ďalšia napísala, že niektorí spolužiaci odstrkujú jednotlivca z kolektívu, podľa ďalšej sa v triede skupinkuje. Podobné diagnózy opakovali žiačky a žiaci z 8. B tejto školy. V oboch triedach sa však našli žiaci, ktorí situáciu videli inak. Naznačovali, že kolektívny život kazia žiaci, ktorí sa urážajú *„zbytočne"* alebo *„pre nič"*.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Medňanská Ilava (8a)	73002	*niektoré vzťahy, šikana*
	73010	*Niektorí žalujú a sú falošný, zbytočne sa urážajú a **nevedia pochopiť kamarátsku srandu.***
Medňanská Ilava (8b)	73027	*Keď sa spolužiaci šikanujú, posmievajú sa, berú si navzájom veci*
	73033	*Tí ľudia, čo **sa urážajú pre nič***

V triedach tejto školy zrejme chýbali pokojné diskusie o hraniciach zábavy, aj o tom, že kritériá rozlišovania kamarátskej „srandy" a šikanovania nemožno stanoviť objektívne a kamarátom, ak majú ostať kamarátmi, nemožno nariaďovať, ako čo majú chápať a nad čím sa majú povzniesť.

Dvojaký pohľad sa netýka žiakov zo ZŠ v Moldave nad Bodvou. V 8. B triede ZŠ v Moldave nad Bodvou piati žiaci kritizujú konkrétne (ohováranie, vysmievanie, urážky) či abstraktne správanie spolužiakov. Ostatní žiaci spomínajú spolužiakov a *„ľudí v škole"* ako záporné stránky života v škole tiež, ale iba abstraktne bez priblíženia negatívneho správania. Žiačka ID 81106 sa v odpovedi na o2.13 odvoláva na to, čo uviedla v odpovedi na o2.12 *„Najviac mi vadí správanie niektorých mojich spolužiakov, často sa u nás deje šikana, alebo ničenie majetku v našej triede a tak tiež aj niektorý spolužiaci ohrozujú iných, napr. naháňanie sa cez triedu alebo drganie sa, hádzanie vecí cez celú triedu, atď."* [25]

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Čsl. armády Moldava nad Bodvou	81097	*Nepáči sa mi, že daktorý spolužiaci ohovárajú ostatných, urážajú alebo vysmievajú sa.*
	81098	*že zlé na mňa hovoria, nemám veľa kamarátov, a.t.ď*
	81104	*správanie spolužiakov*
	81106	*Konkrétne s školou nemám problémy, viac s ľuďmi v škole ,s daktorými učiteľmi a ako som už hovorila, najviac som nespokojná so spolužiakmi*
	81111	*Škola, kolektív, OBEDY!!!!!!!!!!!!!!!!!!*

Vyvyšovanie sa a namyslenosť sú popri vysmievaní a ohováraní ďalším negatívne vnímaným javom triedneho kolektívu uvádzaným v odpovedi na otázku 2.13.

[25] Pre túto žiačku sme jej odpoveď na otázku o2.12 kódovali ako *„neodpovedal"* a tam uvedené informácie sme kódovali ako premenné odpovede o2.13.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Podzáhradná Bratislava	76918	*Ľudia, čo si myslia o sebe veľa, lebo majú bohatých rodičov, len aby sa nepotkli*
Šaľa	77861	*pár tried a pár žiakov, ktorý si myslia. že sú niečo viac ako iný*
Bernoláka Detva	78454	*NIEKTORI ZIACI TRIEDY ROZHODUJU ZA NAS BEZ TOHO, ABY SA NAS SPYTALI CI TO CHCEME AJ MI*
Družicová Košice	80502	*Povíšenecký ľudia, šikanátorty*
Družicová Košice	80537	*pretvarovanie žiakov a učiteľov*
Komenského Bernolákovo	85304	*že koľko žiakov má vysoké ego a majú svoju skupinku žiakov, čo majú vysoké ego a robia väčšinou zle ostatným*

3.5 ŠIKANOVANIE (OHOVÁRANIE, PONIŽOVANIE, VYSMIEVANIE SA), PROVOKOVANIE A OHROZOVANIE BEZPEČNOSTI

Širokým názvom tejto podkapitoly chceme pripomenúť dve analytické rozhodnutia. Jednak, že zápory školského života, ktoré tu rozoberáme, sme pôvodne kódovali a zaraďovali do dvoch samostatných kategórií – *Šikanovanie* a *Ohrozenia bezpečnosti* – ktoré sú teraz spojené do jednej kategórie. Druhým rozhodnutím, ktoré sme urobili už pri analýze zatvorených otázok monitorovacieho dotazníka, je široké chápanie fenoménu šikanovania. Šikanovanie chápeme ako *opakované vystavovanie žiaka negatívnym (ponižujúcim) konaniam zo strany jedného alebo viacerých žiakov* (Olweus 1993), *ktoré sa koná* zvyčajne buď tvárou v tvár ako *vysmievanie sa, zosmiešňovanie, odstrkávanie, zámerné nevšímanie si* alebo nepriamo, napr. *ohováranie žiaka* (Cohen 2014). Počas analýzy odpovedí na otvorenú otázku 2.13 sme ako šikanovanie kódovali nielen samotný výraz šikanovanie, ktorý žiaci a žiačky v odpovediach bežne používajú (v odpovediach na o2.13 sa objavil 90-krát), ale aj ďalšie typy interakcií od spolužiakov či žiactva z iných tried, ktoré znižovali možnú pohodu detí v škole. Napríklad žiak či žiačka ID 81556 zo ZŠ v Štúrove uvádza za slovom šikanovanie aj pomenovania celého radu ponižujúcich správaní: „*šikanovanie, vysmievanie sa, nerešpektovanie, klamanie*[26]*, napodobňovanie*".

Tabuľka č. 12 Podiely žiactva uvádzajúceho šikanovanie a ohrozovanie ako „najviac" zápornú stránku života školy

Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
10,7 %	10,8 %	10,4 %	10,7 %	10,9 %

V Tabuľke č. 12 vidíme, že žiaci a žiačky všetkých druhov škôl v takmer identickej miere poukazujú na tieto negatívne javy školského prostredia. Závery tohto zistenia vyžadujú veľkú opatrnosť. Musíme zohľadňovať najmä to, že väčšina odpovedí žiakov a žiačok neobsahovala informáciu o častosti zážitkov ubližujúcich

[26] Zaradenie klamania spolužiaka či spolužiačky by sme podľa nás (a autorov ako Garfinkel 1967, Giddens 1991) mohli chápať ako jav príbuzný šikanovaniu, či ako jeho predstupeň. Pocit, že mi blízki ľudia sústavne nehovoria pravdu, prežívame ako zneistenie našich vzťahov a vylúčenie z kruhu vzájomne dôverujúcich si ľudí.

interakcií a tiež nie je možné arbitrárne a „objektívne" rozlíšiť nedobré vzťahy od šikanovania, no oboje strpčuje deťom život.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Tulčík	68200	*veľa ľudí sa medzi sebou ohovárajú*
	68203	*Spolužiaci, ktorý ubližujú iným.*
	68206	*nadávanie a vysmievanie sa z vecí, ktoré mám rada*
	68216	*že my väčšina kamarátov nadávajú, alebo sa mi smejú jak vizerám*
Čsl. armády Moldava nad Bodvou	81083	*ak jeden človek uráža toho druhého kvôli výzoru alebo iné*
	81107	*ohováranie za výzor, uprednostňovanie jednej spolužiačky kvôli rodine*
	81108	*šikana*
Hrochoť	81239	*stále hádky, ponižovanie spolužiakou*
Medzev	81248	*Nepáči sa mi, že dakedy veľmi veľa ohovárajú ostatných*
	81277	*Spolužiaci ktorý nám robia napriek a spôsob riešenia problémov (vyrieši sa to, ale zlí/zlé žiaci/žiačky pokračujú v tom. chyba nie je v učiteľke, ale v spôsobu riešenia, a v zlých žiakoch.)*

V predchádzajúcej časti sme ukázali, že deťom je nepríjemné aj *porovnávanie* výkonu žiakov alebo tried, ktoré učitelia a učiteľky môžu s dobrými úmyslami používať ako druh motivácie k väčšiemu študijnému úsiliu. Vnímajú to ako urážku, ponižovanie, ako naznačovanie ich druhoradosti. Chválenie sa známkami alebo vysmievanie sa známkami od spolužiakov sa ich pravdepodobne dotýka rovnako alebo ešte viac.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Gemerská Košice	81462	*nepáči sa mi to, že v našej triede sa často druhým vismievaju so svojimi známkami*
Rozhanovce	81479	*niektorí ľudia, vysmievanie, porovnávanie*
Rozhanovce	81506	*niekedy sú tu šikanovaný ľudia alebo je tu menši rasizmus*

Viaceré deti naznačujú, že kladné a záporné diagnózy vzťahov v triede nie sú fixné a vzťahy v ich kolektíve sa v určitých momentoch javia a prežívajú ako súdržné a podporujúce sa, no v iných momentoch prevažuje nepohoda a šikanovanie. Situácia sa tiež môže javiť inak pre tých, čo sú vnútri skupinky a inak pre tých, čo stoja mimo nej. Od spolužiakov mimo skupinky sa môžu dočkať rôznych krutostí (výsmechu, znevážení). Túto nestálosť či nejednoznačnosť situácie, či súčasný výskyt predností a záporov toho istého druhu môžeme vidieť aj pri porovnaní odpovedí jednotlivých žiakov a žiačok na otázky 2.12 a 2.13.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

škola	ID žiak	o2.12 V škole sa mi najviac páči	o2.13 V škole sa mi najviac nepáči
J. Bottu Trnava	83470	*že tu mám aj priateľov na ktorých sa môžem spoľahnúť*	*niektorý moji spolužiaci majú zlé poznámky na druhých a asi nevedia, že to môže niekomu ublížiť*
	83490	*sú tu super ľudia*	*šikana na ľudí, ktorý spravili chyby*
	83492	*našiel som si tu veľmi dobrých kamarátov*	*niektorý spolužiaci sa mi vysmievajú za moju postavu*
	83505	*kamaráti, rešpekt*	*nadávanie, šikana*
Krčava	84063	*rovnocennosť, dobré vzťahy*	*odsudzovanie za to, ako niektorý ľudia vyzerajú*
	84067	*Že aj keď v tvojej triede nie máš kamošku alebo kamarátam, tak sú v druhej triede.*	*Otsúdi človeka skôr než ho spoznáš.*
	84068	*Že sme dobra partia.*	*Že niekedy niekto ohovára toho druhého*
	84074	*učitelia sú k nám féroví*	*šikana, nadávanie, vulgarizmi ,poškodzovanie školského majetku*

Ohrozenia bezpečia

V spoločnej kategórii *Šikanovanie, ohrozovanie bezpečia* tvorili položky (v odpovediach zmieňované negatívne stránky) pôvodnej kategórie *Ohrozenia bezpečnosti* len menšiu časť – vo svojich odpovediach na otázku 2.13 ich spomenulo len 81 žiakov a žiačok zapojených do monitorovania. A to bol obsah tejto kategórie navýšený okrem vyhrážania, fyzického napadnutia, bitiek a kradnutia aj o fajčenie (zmienky o zafajčených záchodoch, kam je nepríjemné chodiť) ako ohrozovanie zdravia, poškodzovanie školského majetku a podobné prečiny. Nepočetnosť prípadov zaradených do tejto kategórie môžeme chápať ako pozitívne zistenie z analýzy odpovedí na otvorené otázky. Na druhej strane podiely žiakov a žiačok, ktorí sa vyhli odpovediam na otvorené otázky, a tiež vysoký podiel žiakov a žiačok, ktorí svoj odmietavý postoj ku škole nijako nekonkretizovali (4,1 %) nedovoľuje prijať presvedčenie, že sme získali dostatočnú predstavu o výskyte násilia či iného ohrozenia bezpečia na základných školách.

škola	ID žiak	O2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Medzev	81267	*učitelia, ako na záchodoch predávajú cigareti potom tam fajčia veľakrát fajčia na záchodoch niekedy sa nedá vojsť na záchod, lebo tam smrdí cigareta bijú sa tam ,vyučovacie hodiny niektorí spolužiaci, hodnotenie podľa vsťahov, nespravodlivosť, nosia do školy nožíky, rôzne ostré predmety, potom veľa cigánov sa chcú biť, neriešenie problémov, v triede mame obľúbencov*
Podzáhradná Bratislava	76889	*nepáči sa mi to, že tu je pár spolužiakov ktorí sa na prestávkach bijú a vyrušujú a aj na hodinách*
	76902	*kradnutie, ohováranie, šikana, posmech, odstrkovanie, šikana za rozličnosť výzoru, nadávanie*
Gaštanová Žilina	92434	*Nepáči sa mi, to že keď nejaký žiak odpaľuje petardy, vapuje, vyhráža sa smrťou atď. - vôbec sa to nerieši. Celkovo celý vzdelávací systém, (to nie je iba vec našej školy) Pozrite sa na auto pred 200 rokmi a na auto dneska - veľký rozdiel, pozrite sa na komunikáciu pred 200 rokmi a dneska - veľký rozdiel. A teraz sa pozrite na fotku triedy pred 200 rokmy a na fotku triedy teraz - minimálny rozdiel. Nefunguje vám to.*

Belá	74338	*moc sa mi nepáči, že mi teraz nedávno neviem, či ukradli, alebo iba niekde zakopli telesnú výchovu a neviem ju nikde nájsť, a že sa mi občas strácajú veci.*
Vysoká nad Kysucou	74104	*Niektorí žiaci čo tu nepatria, tu stále sú a robia zlé veci.*
Kolkáreň Podbrezová	79983	*Neustále bitky, vihrašky a šikana*

Niektoré výhrady (ID 74104) sú príliš všeobecne formulované a *„zlé veci“* si možno predstavovať rôzne. Aj vhodnosť zaradenia niektorých javov (ako tie, ktoré spomínajú ID 83424 a 83436) do tejto kategórie môže budiť pochybnosti.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Jelenia Bratislava	83424	*že nám niekto odtrhol obidve dvere zo skrine*
Jelenia Bratislava	83436	*niekdo hodil loptu na hodiny*
Beluša	73714	*Nepáči sami, že mám v triede jedno inviduum, ktorý ničí školsky majetok, mi za to musíme na konci školského roka platiť, lebo sa nám vyhraže že nám čosi spravý, a ona v triede používa mobil cez vyučovanie a vo taške minimálne try balíky cigariet“*

Na druhej strane bitie a bitky sa spomínali v 23 odpovediach na otázku 2.13. Žiaci zo škôl v Spišskej Belej, Poprade (ID 72686 *„fyzické napadnutie“*), v Starej Ľubovni, v Spišskom Jastrabí spomínajú fyzické napadnutia a bitky, tiež *„Cigáni ktorý nás bijú“* (Jilemnického Zvolen). Iní spomínajú *„agresívnych spolužiakov“* (Hrochoť, Vysoká nad Kysucou), *„bezdôvodnú agresivitu“* niektorých Rómov (ID 91121 Budimír) či vulgárnosť a agresivitu detí z nižších ročníkov (Jelenia Bratislava). Vnímanie vulgárnosti ako nepríjemnej stránky školského života sme zaradili do samostatnej kategórie a venujeme sa jej v nasledujúcej podkapitole.

3.6 VULGÁRNE, DRZÉ, HLUČNÉ SPRÁVANIE ŽIACTVA

Kategória nepríjemných, negatívnych stránok školy, ktorej sa venujeme v tejto podkapitole, je zlúčením troch pôvodných kategórií – *Hlučné a vulgárne správanie, Drzosť voči učiteľom* (vrátane nepripravovania sa do školy) a *Nevhodné správanie žiakov z iných tried* (v rámci toho aj agresívne správania mladších žiakov voči starším). Pôvodnú kategóriu *Hlučné a vulgárne správanie* sme vytvorili aj preto, aby sme mohli odlišovať útočné a ubližujúce správanie od správania, ktoré necieli na konkrétne osoby so zámerom ublížiť, ale jeho výskyt znepríjemňuje pobyt v triede, napr. znemožňuje pokojné chvíľky cez prestávky (258 zmienok) alebo narúša, zdržiava či znemožňuje vyučovací proces vyrušovaním či drzosťou voči učiteľom (131 zmienok). Osobitne sme tiež pôvodne kódovali zmienky o nevhodnom správaní žiakov z iných tried, ak to bolo spomínané výslovne (72 zmienok)[27].

[27] Keďže v tejto kategórii nejde o ubližujúce ale skôr o „otravné“ správanie, nie je paradoxné, že ôsmaci a ôsmačky častejšie kritizovali ako obťažujúce správanie mladších žiakov.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Tabuľka č. 13 Podiely žiactva uvádzajúceho vulgárne a vyrušujúce správanie ako „najviac“ zápornú stránku života školy				
Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
8,1 %	8,0 %	8,8 %	8,1 %	7,5 %

Tabuľka č. 13 uvádza v jednotlivých druhoch škôl podiely žiakov uvádzajúcich v odpovediach na otázku 2.13 správanie zaraďované do týchto kategórií. Mierne častejšie (a štatisticky nevýznamne) na takéto správanie poukazovali žiaci cirkevných škôl. Mohli by sme to pripisovať aj silnejšiemu presvedčeniu žiactva týchto škôl, že je to v rozpore s princípmi ich školy, a teda aj ich väčšej citlivosti na prejavy, aké na iných školách už možno patria takpovediac k normálnemu módu správania.

Vulgárne správanie, hluk, „nevpratanie sa do kože“

Výhrady v odpovediach žiakov a žiačok, ktoré sme zaradili do tejto kategórie, sa týkali hlučného správania, vulgárností a vyvádzania alebo, abstraktnejšie, *„nevhodného správania*“.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Oslobodenia Belá	74339	*keď je tam rušno, nedá sa tam sústrediť a musíme kvôli tím zlým pykať*
Komenského Svit	70381	*mohlo by byť v našej triede menej hluku*
Ilava	73037	*hlučnosť*
Plevník - Drienové	73047	*hluk*
Abrahám	73770	*Hluk*

To, že žiačke/žiakovi (ID 74339) sústavný hluk a ruch v triede spôsobuje nepohodu, potvrdzuje aj jej/jeho odpoveď na otázku 2.12, čo sa jej v škole najviac páči *„keď sa tam dá počúvať a učiť“*. Podobne na túto otázku odpovedal aj žiak/žiačka (ID 73770) – v škole sa mu/jej najviac páči *„ticho*“.

Narúšanie vyučovacích hodín a drzé správanie žiakov voči učiteľom

V podkapitole 3.3 sme uvádzali príklady výhrad, ktoré majú žiaci a žiačky voči správaniu vyučujúcich k nim. V odpovediach na otázku 2.13 sme zaznamenali aj nemálo kritiky správania žiakov voči učiteľom. Táto kritika nepramení len (či predovšetkým) z pohoršenia zo zneucťovania učiteľskej autority. Jej základom je často osobný záujem žiačky či žiaka niečo si z vyučovacej hodiny odniesť.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Dolný Hričov	74203	*Vyrušovanie iných spolužiakov na hodine, kde sa nedá sústrediť a nerešpektujú (iba niekedy niektorých rešpektujú) učiteľov aby boli ticho*
	74199	*Niektorí žiaci si dovoľujú do učiteľov a často sa stáva, že ich aj klamú. Je ťažké zohnať si úlohy*
	74202	*Vyrušovanie od spolužiakov na hodinách, obzvlášť od chalanov*
Hubeného Bratislava	84914	*že každý vyrušuje cez hodiny*
	84975	*Nepáči sa mi vyrušovanie na hodinách a šikana na druhých*

Janigova Košice	91720	*Niektorých žiakov by mali preniesť do blázninca.*
	91746	*že niektorí žiaci sú veľmi zlý a kazia nám priemer triedy*
Clementisova Kysucké Nové Mesto	92360	*Nepáči sa mi ten ruch v triede počas hodín*

Žiaci z iných tried

Viacerí žiaci a žiačky v otvorenom variante otázky 2.1 o vzťahoch v triede a tiež v odpovedi na otázku *Čo sa ti v tvojej škole páči najviac* uviedli, že majú kamarátov aj alebo len v iných triedach školy. Títo žiaci majú záujem tráviť prestávky návštevami iných tried alebo prijímať návštevy svojich kamarátov vo vlastnej triede. V nasledujúcej podkapitole 3.7, v ktorej približujeme výhrady žiakov voči školskému poriadku a jeho pravidlám, ukážeme, že časť žiakov vníma ako veľkú ujmu zákaz chodiť cez prestávky za kamarátmi, ktorých majú v iných triedach. Na druhej strane sa v odpovediach na otázku 2.13 čo sa mi v škole nepáči objavuje nespokojnosť s tým, že časť spolužiakov cez prestávky odchádza do inej triedy alebo naopak, do triedy chodia cudzí žiaci a robia „*zle*".

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Letanovce	83008	*ne páči sami to to, že iní žiaci chodia do našej triedi*
Letanovce	83009	*nepáči sami, že z inich tried žiaci chodia do nasej triedy cez prestávku*[28]

Výhrady voči žiakom z iných tried sa týkajú ich vulgárneho správania, vysmievania, ohovárania (a komentovania oblečenia a výzoru žiakov) alebo „divokého" správania v tlačenici pri skrinkách s vecami. Často sú nešpecifické, podobne ako výhrady voči správaniu spolužiakov z triedy.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Kežmarská Košice Západ	83590	*Niektorý nemenovaný ľudia z vedľajšej triedy*
M. Kukučína Dolný Kubín	84474	*žiaci z iných tried*
SNP Kalinovo	84843	*nepáči sa mi niekedy správanie žiakov z ostatných tried*

Desiati žiaci či žiačky mali výhradu k prítomnosti žiakov rómskeho pôvodu (Rómovia, Cigáni), z toho dvakrát v spojení s nežiaducim správaním (bitky), no ôsmi uviedli len samotnú prítomnosť rómskych detí v danej školy a to, že ich je veľa „*podľa mňa veľa rómskych detí je na tejto škole*" alebo len „*Rómovia*" či „*Cigáni*" (Lučenec, Kokava nad Rimavicou, Čečejovce, Letanovce, Žiar nad Hronom).

3.7 ZÁKAZY, OBMEDZENIA ŠKOLSKÉHO PORIADKU, TRESTY

Na obmedzenia, ktoré žiakom vyplývajú zo školského poriadku, jeho pravidiel, príkazov a zákazov sa v odpovedi na otázku 2.13 posťažovalo ako na „*najviac nepríjemnú*" stránku školského života 383 detí, teda 6,6 % žiakov a žiačok. Najmenší podiel sťažovateľov na školský poriadok sme zistili medzi žiactvom malých škôl (Tabuľka č. 14). Rozdiel v tomto podiele medzi veľkými a malými školami sa javí ako štatisticky významný.

[28] Päť odpovedí zo ZŠ Letanovce formulovalo podobnú výhradu.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

Tabuľka č. 14 Podiely žiactva uvádzajúceho príkazy a zákazy školského poriadku ako „najviac“ zápornú stránku života školy				
Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
6,6 %	6,8 %	5,2 %	6,9 %	1,6 %

Aj v tejto kategórii sa nachádzajú všeobecne formulované výhrady typu *„pravidla školského poriadku“*, no veľmi často bola kritika od detí veľmi konkrétna. Viac ako štvrtina (100) žiakov a žiačok, ktorí mali výhrady voči pravidlám školského poriadku, kritizovali odovzdávanie mobilov pred vyučovaním a nemožnosť ich používať aspoň cez prestávku alebo to, že kontrola dodržiavania tohto zákazu nie je dostatočne dôsledná a niektorí spolužiaci ho *„drzo“* porušujú.

Sťažovanie sa na *„neférové“* či *„nezmyselné“* ustanovenia školského poriadku sa ďalej často týkalo navštevovania sa žiactva medzi triedami počas veľkých prestávok a regulovaného zotrvávania detí v určitých priestoroch.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Veľké Uherce	90833	*Že nemôžeme behať po škole ako stretávať sa s druhými triedami*
Štrba	72770	*Nemôžme navštevovať ostatne triedy*
Lokca		*že nemôžeme chodiť cez prestávky von na školský dvor, že školská wifi nieje prístupná žiakom*
Beňadická Bratislava	87957	*Musíme ísť von, aj keď je dosť nízka teplota*
Snina	72313	*Správanie niektorých učiteľov, málo krát sa stáva že nás púšťajú z triedy cez prestávky*
	72315	*nemôžeme cez prestávky chodiť na chodbu.*
Bernolákovo		*nemôže sa vychádzať na chodby cez malé prestávky*
Trenčianska Turná	73085	*Veľké prestávky že nemôžme chodiť na inú chodbu za kamarátmi z inej triedy*
Trebišov		*že nám nedovolia chodiť po chodbách, na ktorých mame kamarátov, lebo nevedia pochopiť, že mame aj mladších kamarátov nie len v našom veku*
Malinovského Partizánske	90801	*že cez veľké prestávky musíme byť v našej zóne keď sa chceme ísť porozprávať s kamarátmi s inej triedy tak nás rozdeľujú že máme ísť každý do svojej zóny*

Opakovalo sa tiež rozhorčenie týkajúce sa pravidiel prezúvania.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Belá nad Cirochou	72353	*že sa musíme prezúvať*
Trenčianska Turná	73099	*to že nemôžem isť obutá do triedy, keď je prvá telesná*
	84429	*Musím sa pri vchode vyzúvať a ísť si po prezuvky bosy ku skrinkám*

SNP Dolný Kubín	84485	*Zakázané chodenie s topánkami ku skrinke bez prezuvok.*

Žiaci a žiačky mali výhrady aj voči pravidlám týkajúcich sa oblečenia, žutia žuvačiek (Lokca), pitia energetických drinkov a pitia vody a chodenia na záchod cez hodinu (34 zmienok).

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Gaštanová Žilina	92404	*prísne obliekanie*
Žiar nad Hronom	91657	*Dosť prísny školský poriadok ohľadom nášeho výzoru*
Školská Budimír	91151	*že nemôžme mobili, strašne to už preháňajú jakeby sme na nich neviem čo robili nemôžme sa na neho ani pozrieť lebo nám ho zoberú, nepáči sa mi aj, že dievčatá nemôžu croptopy, chlapci môžu hrať futbal bez trička a dievčaťu nemôže byt vidno ani 1cm brucha, je to nefér a nepáči sa mi, že sa musíme koli chlapcom "obmedzovať" je moja vec, čo nosím a nikto nemá pravo mi do toho kecať, ani sa ma dotýkať, chlapci by sa mali vedieť správať, a nie dievčatá obliekať tak, ako nechcú.*
M.R. Štefánika Krupina	91505	*nemôžme mať žuvačku, bublinkavé nápoje, napr. kola*

Objavila sa aj sťažnosť na nemožnosť snowboardovania na lyžiarskom výcviku (ID 81373 súkromná škola Bratislava). Vážnejšie a roztrpčenejšie vyznievajú sťažnosti na pravidlá používania toaliet, konkrétne podľa žiakov ponižujúci zákaz ich návštev počas vyučovacích hodín.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Komenského Bernolákovo	85286	*Nepustia nás na WC na inej strany školy, ale keď chcem ísť na to povolené, tak tam stoji milión ľudí a nemôžem sa vycikať.*
Kežmarská Košice ,	83571	*Neviem, nechcú nás niekedy pustiť na záchod a niektorí učitelia po nás kričia*
Školská Handlová	91172	*Na mojej skole sa mi najviac nepáči, keď na WC musíme isť v určenom počte ľudí.*
Kopčany	89959	*Nemôžeme chodiť cez vyučovaciu hodinu na WC. Nemáme automat na jedlo. V škole musíme byť 7:45.*
Svrčinovec	90338	*nemôžeme sa stretávať cez prestávky s kamarátmi z iných tried, nemôžeme sa zdržiavať na weckách*

V jednej škole sme zaznamenali niekoľko výhrad voči bezpečnostným opatreniam[29] a jedna kritika sa týkala aj obmedzenia práva učiteľov trestať žiakov.

[29] „Nové čipy“ kritizoval žiak (88533) z Borského Mikuláša, ale jeho výhradu sme zaradili do kategórie infraštruktúra.

Monitorovanie vzájomných vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy - 2.časť

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Šuňava	71681	*že prišli do školy čipi, kamery*
	71682	*To že sa musíme čipovať pri vstupe, na obede a pri odchode*
	71677	*Slovenská ryža a tarhoňa na obed. Čipovanie, lebo tak nemôžem chodiť poza školu.*
Gelnica	89460	*že učiteľ nemôže trestať žiakov*

Z kontextu je zrejmé, že žiak/žiačka (ID 89460) v odpovedi nekritizuje správanie učiteľa, ale má výhrady voči **obmedzeniam**, ktoré má učiteľ v reagovaní na nevhodné správanie žiaka. Žiak s týmto ID patrí medzi žiakov, ktorí úplne súhlasia s tvrdením, že v prípade, ak štát nevie udržať poriadok, ľudia môžu vziať spravodlivosť do vlastných rúk.

3.8 INFRAŠTRUKTÚRA ŠKOLY

Do kategórie *Infraštruktúra školy* sme v rámci redukcie kategórií pripojili aj pôvodne samostatnú a menej početnú (124 žiakov a žiačok) kategóriu *Zlá organizácia obedov, športovania a výletov*. Kritika *materiálnych stránok vybavenia* a prostredia školy bola násobne početnejšia (497). Výhrady v tejto spojenej kategórii uviedol každý desiaty žiak či žiačka, ktorí sa zúčastnili monitorovania. Častejšie položky z kategórie *Infraštruktúra školy* kritizovalo žiactvo cirkevných škôl (Tabuľka č. 15).

Tabuľka č. 15 Podiely žiactva uvádzajúceho nedostatky infraštruktúry školy medzi „najviac zápornými" stránkami života školy

Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
10,7 %	10,3 %	14,7 %	10,8 %	9,1 %

Negatívne stránky, ktoré žiakom a žiačkam prekážajú či znepríjemňujú pobyt v škole a učenie sa, boli veľmi rôznorodé. Aj tu sa našli všeobecné kritiky typu *„nedostatočná modernosť školy"* (Gelnica) a *„potreba nových pomôcok"* (Dojč), ale väčšina výhrad bola veľmi konkrétna. Týkali sa *počítačov* (ich kvality, zastarania *„ako za komunizmu"*, pomalosti), pomalej či nefunkčnej *WIFI*, *chýbajúcej telocvične* (Jarabina) alebo *chýbajúcej druhej telocvične* (Šmeralova Prešov, Sabinov), *chýbajúceho multifunkčného ihriska* (Bobrovec), veľkosti *jedálne*, dlhých radov a tiež prípravy a chutnosti *jedla* a čistoty príborov (Čerhov, Spartakovská Trnava, Kmeťa Žiar nad Hronom a ďalšie školy). Pomerne veľa kritiky sa týkalo *toaliet*, ich počtu, nedostatočnej údržby, čistoty, nemožnosti zamknúť kabínky, chýbajúcich zrkadiel, ale tiež ich poruchovosti.

Zriedkavejšie výhrady sa týkali aj *„nedostatočného vykurovania školy"* (Cífer, Spišská Belá) alebo niektorých priestorov ako chodba vedúca do telocvične (Levice), chýbajúcej *„pitnej vody z umývadla"* (Abrahám). Početná bola kritika chýbajúcich *automatov na jedlo a nápoje*, ktoré v súčasnosti žiactvo zrejme považuje za samozrejmé vybavenie základných škôl. Bežné sú zrejme aj očakávania zriadenia a vybavenia oddychových zón, v ktorých sa žiaci dožadovali napr. pingpongových stolov.

Do tejto kategórie sme zaradili aj výhrady voči opadávajúcej omietke a nepohodlným stoličkám a tiež estetické výhrady voči farbe stien v triedach.

Deficity školy vo vybavení špecializovanými učebňami (a/alebo ich využívaní) a organizovaní športových a voľnočasových aktivít vnímajú žiaci a žiačky ako znevýhodnenie a krivdu v porovnaní so žiakmi z iných tried či škôl.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Družicová Košice	80483	*na chémii nerobíme nejaké extrémne pokusy skoro žiadne, na lyžiarskom nespíme, nemali sme školu v prírode, málo výletov, my ako ôsmaci sme nemali ani korčuliarsky ani nič také, na školách mojich kamarátov nikto ani deviataci nemajú 7 hodín, triednické hodiny 2 do mesiaca, vyhrážanie učiteľov poznámkou aj keď sme nič nerobili*
Nobelovo nám. Bratislava	84084	*Nemáme žiadnu učebňu na škole, ktorú by sme využívali.*
	84098	*Asi to že to že nechodíme do učební, skoro na každý predmet sme v našej triede*
	84119	*stará technika, málo sa chodí do učební*

Z ukážky, ktorú uvádzame nižšie, vyplýva, že časť žiakov a žiačok odpovedala na otázky s presvedčením či určitou nádejou, že tým prispejú k žiaducemu zlepšovaniu prostredia a fungovania ich školy.

škola	ID žiak	o2.13 v škole sa mi najviac nepáči
Franciscího Poprad	72685	*Toto sa zmeniť nedá, ale vadí mi to, že je naša škola na kopci.*

3.9 SOM TU SPOKOJNÝ VERZUS NIČ SA MI TU NEPÁČI

Tabuľka č. 16 Podiely žiactva, ktoré škole v odpovedi na o2_13 konštatuje, že sú spokojní a škole nič nevyčítajú				
Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
9,4 %	9,4 %	9,1 %	8,8 %	18,8 %

Prednostiam školského prostredia a dôvodom, pre ktoré sa žiakom a žiačkam páči v škole, sme sa zaoberali v prvej kapitole správy venovanej odpovediam na otvorenú otázku 2.12, preto sa pozitívnymi odpoveďami na otázku 2.13 nebudeme detailnejšie zaoberať. Tabuľka č. 16 informuje o štatisticky významnom rozdiele v podiele žiakov malých a veľkých škôl, ktorí v odpovedi na túto otázku uviedli, že voči škole nemajú žiadne výhrady.

Zaujímať by nás azda mohol výskyt týchto odpovedí v konkrétnych školách (napr. 10 identických odpovedí zo ZŠ Sídlisko 165 Sirk, šesť identických zo ZŠ K. Rapoša Brezno).

Tabuľka č. 17 Podiely žiactva, ktoré škole v odpovedi na o2_13 uviedli, že sa im v ich škole Vôbec nič nepáči				
Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
4,1 %	4,2 %	3,2 %	4,1 %	4,7 %

Chýbajúce odpovede

Takmer deväť percent žiakov a žiačok sa vyhlo odpovedi na otázku 2.13. Urobili to buď slovami *„nechcem odpovedať"*, *„neviem"* [30] či napísaním nezrozumiteľného textu.

Už sme na inom mieste uviedli, že časť chýbajúcich odpovedí je dôsledkom toho, že niektoré žiačky a žiaci aj v priestore na odpoveď o2.13 uvádzali rôzne prednosti svojej školy. Pri rozbore odmietnutia a *„neviem"* odpovedí sme zaznamenali, že u žiactva konkrétnych škôl je neodpovedanie pomerne časté a odmietnutia odpovedí mali niekedy aj rovnakú formu, napr. uvádzanie diakritických znakov namiesto akéhokoľvek textu (v ZŠ Benkova ul. Nitra máme 11 takýchto odpovedí, zo ZŠ Horná ul. Šaľa až 15 takýchto odpovedí).[31]

Tabuľka č. 18 Podiely žiactva, ktoré škole v odpovedi na o2_13 uviedli Neviem alebo sa vyhli odpovedi				
Súbor žiactva SR	Štátne školy	Cirkevné školy	Veľké školy	Malé školy
8,9 %	9,1 %	6,1 %	8,9 %	9,1 %

Medzi žiakmi a žiačkami, ktorí na otázku 2.14.2 ako často sa v škole cítia dobre a bezpečne, odpovedali „*Takmer nikdy*", nebol vyšší podiel neodpovedajúcich ako medzi žiakmi a žiačkami, ktorí sa v škole cítia dobre a bezpečne „*takmer vždy*" (Tabuľka č. 19, ktorú uvádzame vo štvrtej kapitole). Z uvedenej tabuľky je zrejmé, že medzi tými, čo odpovedali *„takmer nikdy"* bol štatisticky významne vyšší podiel tých, ktorí v odpovedi na o2.13 uviedli, že sa im v škole „*nepáči všetko*". A tento typ (kategória) paušálnej výhrady už žiačky a žiaci nespájali s ďalšími kategóriami výhrad. Nasledujúce ukážky sú výberom odpovedí na obe otvorené otázky od žiakov a žiačok, ktorí sa v škole necítia dobre a bezpečne *„takmer nikdy"*.

škola	ID žiak	o2.12 V škole sa mi najviac páči	o2.13 V škole sa mi najviac nepáči
Komenského Bardejov	70672	***NEPACI SA MI NIC*** *TENTO SYSTEM NA SKOLACH JE TU UZ VIAC AKO 50 ROKOV TAKZE TAK*	*MI POTREBUJEME DO BUDUCNOSTI NAPR NACO DEJEPIS KED TO NEPOTREBUJEME DO ZIVOTA? napr zmenit system skolstva*
Rastislavova Prievidza	76338	*Nič*	*výzor školy, správanie žiakov je pod úroveň, všetko škola ako keby bola vytvorená v stredoveku*
	76357	*neviem*	*Neviem, neviem*
Komenského Bánovce nad Bebravou	76545	*Nič*	*všetko sa mi nepáči, lebo sa musím učiť*

[30] Pri odpovediach *„neviem"*, sme prihliadali na odpovede žiakov a žiačok na otvorenú otázku 2.12 Čo sa ti v škole najviac páči. V prípade, ak žiak či žiačka vyzdvihovali viaceré pozitívne javy školy, tak sme *„neviem"* považovali za absenciu negatívnych dojmov či skúseností a odpoveď sme kódovali kódom „88" : *„Nič škole nevyčíta, je spokojný/á"*.

[31] Opakovanie podobných alebo identických odpovedí sme zistili u žiakov/žiačok s po sebe idúcimi identifikačnými číslami. Zrejme počas vypĺňania elektronického dotazníka žiaci mohli medzi sebou konzultovať svoje odpovede.

4 POHĽAD NA DETI CEZ KOMPARÁCIU ZISTENÍ OTVORENÝCH A UZAVRETÝCH OTÁZOK MONITOROVACIEHO DOTAZNÍKA

V tejto kapitole sa krátko pozrieme na prežívanie detí, ktoré v rôznych aspektoch školského života signalizovali nepohodu alebo prejavovali postoje či názory, ktoré sa v stabilnej a spolupracujúcej spoločnosti, ktorá uznáva stanovené pravidlá zlepšovania spoločenského poriadku nemôžu stať normou. Urobíme to prostredníctvom krížových porovnaní odpovedí žiakov na štyri uzavreté otázky monitorovacieho dotazníka a ich odpovedí na otvorené otázky 2.12 „Čo sa mi v škole najviac páči" a 2.13 „Čo sa mi v škole najmenej páči.

Dôležitá metodologická poznámka – v prípade odpovedí na otvorené otázky tu pracujeme s integrovanými súbormi všetkých zmienok pozitívnych (v prípade odpovedí na o2.12) alebo negatívnych (v prípade odpovedí na o2.13) stránok/javov školského života, ktoré žiaci a žiačky vo svojich odpovediach uviedli a ktoré sme vykonali v programe SPSS. Počet evidovaných (a kategorizovaných) zmienok je v prípade oboch otvorených otázok vyšší ako počet odpovedajúcich žiakov a žiačok, pretože žiaci a žiačky uvádzali vo svojich odpovediach na príslušnú otvorenú otázku aj niekoľko stránok školského života. V 5 781 odpovediach žiakov a žiačok na otázku 2.13 sme identifikovali a kategorizovali 7 162 zmienok o (rôznych) negatívnych stránkach školského života a v prípade rovnakého počtu odpovedí na otázku 2.12 to bolo 7418 zmienok o jeho (rôznych) pozitívnych aspektoch. Percentuálne podiely, ktoré uvádzame v nasledujúcich tabuľkách, preto nedávajú súčet 100 %. Sú to stĺpcové percentá, ktoré umožňujú *porovnávať len rozličnú citlivosť (dôraz) žiakov, ktorá sa líši v nejakom inom znaku, na rôzne kategórie*. Kategorizácii týchto aspektov sme sa venovali v predchádzajúcich častiach práce.

Tabuľka č. 19 nám ukazuje odlišné pohľady a dôrazy žiakov/žiačok, ktorí vyjadrili v odpovedi na otázku 2.14_2 *nerovnakú mieru (častosť) pocitu bezpečia a pohody v škole* v rôznych kategóriách negatívnych stránok školského života. Percentá v bunkách tabuľky hovoria o podieloch žiakov/žiačok s určitým typom odpovede na o2.14_2, ktorí sa vo svojej odpovedi na otvorenú otázku 2.13 zmienili negatívne (aj) o jave danej kategórie.

V Tabuľke č. 19 vidíme, že žiaci, ktorí sa v škole necítia dobre a bezpečne *„takmer nikdy"* dvakrát častejšie ako žiaci, ktorí sa v škole cítia dobre a bezpečne *„veľmi často"*, spomínajú *Kolektív triedy a vzťahy so spolužiakmi* ako zápornú stránku svojej situácie v škole (16,2 % verzus 8,5 %). Vidíme tiež, že žiaci, ktorí sa v škole necítia dobre a bezpečne *„takmer nikdy"* významne častejšie ako žiaci, ktorí sa v škole cítia dobre a bezpečne *„veľmi často"*, uvádzajú negatívne javy z kategórie *Učitelia – spôsob výučby* a z kategórie *Učitelia – vzťahy nespravodlivosti a ponižovania*.

Tabuľka č. 19

Uvádzanie kategórií negatívnych stránok školy žiakmi, ktorí sa líšia pocitom bezpečia a pohody v škole
Žiaci mohli zmieňovať viaceré stránky, preto súčet % ≠ 100%!

Redu2.13set V škole sa mi najviac nepáči	o2.14_2 V škole sa cítim dobre a bezpečne *				
	Takmer nikdy	Málokedy	Občas	Veľmi často	Počet uvedení danej kategórie
Kolektív, vzťahy so spolužiakmi	16,2%	15,8%	13,0%	8,5%	**679**
Vyučovanie, organizácia, záťaž učiva, predmety, stres	28,3%	26,5%	28,9%	25,8%	**1576**

Učitelia, spôsob výučby	16,8%	15,7%	14,8%	11,2%	**785**
Učitelia a zamestnanci - nespravodlivosť, krik, ponižovanie žiakov	14,6%	15,9%	15,2%	9,0%	**738**
Vulgárne, hlučné, drzé správanie žiakov	7,0%	8,3%	8,8%	7,3%	**466**
Šikanovanie a ohrozenie bezpečia	10,8%	17,2%	11,0%	8,2%	**620**
Zákazy, tresty, obmedzenia školského poriadku	7,3%	9,4%	7,0%	5,2%	**383**
Infraštruktúra, vybavenie školy, strava	8,9%	9,4%	10,4%	11,8%	**621**
Nič (všetko) sa mi tu nepáči, necítim sa tu dobre	18,4%	6,9%	3,2%	2,2%	**237**
Je tu spokojný, škole nič nevyčíta	2,2%	2,8%	5,0%	17,0%	**543**
Nevie, neodpovedal	9,5%	6,6%	8,5%	10,0%	**514**
Počet odpovedajúcich	**315**	**773**	**2363**	**2330**	**7162** / **5781**

* Upozornenie* Percentá v jednotlivých bunkách tabuľky vyjadrujú podiel žiakov/žiačok, ktorí si v odpovedi na o2.14_2 vybrali niektorú možnosť v hornom riadku stĺpcov tabuľky, a zároveň v odpovedi na otvorenú otázku o2.13 uviedli jav patriaci do kategórie v danom riadku tabuľky. Žiaci mohli zmieňovať viacero položiek rôznych kategórií, preto súčet % v jednotlivých stĺpcoch je väčší ako sto. V poslednom riadku uvádzame len počet žiakov, ktorí si vybrali odpoveď na o2.14.2 v danom stĺpci.

Žiaci, ktorí sa necítia v škole dobre a bezpečne *„Takmer nikdy"* a tí, ktorí sa cítia dobre a bezpečne *„Veľmi často"* sa tiež výrazne líšia podielmi tých, ktorí na otázku 2.13 odpovedali, že sú v škole spokojní a nevyčítajú jej žiadne záporné stránky (2,2 % verzus 17 %) a taktiež – takmer zrkadlovo – podielmi odpovedí z kategórie *„V škole sa mi nič nepáči, necítim sa tu dobre"* (18,4 % verzus 2,2 %).

V podieloch uvádzania aspektov školského života sa žiaci s rozdielne častým pocitom pohody a bezpečia výraznejšie nelíšia, v Tabuľke č. 19 vidíme podobné podiely zmieňovania záporných stránok spojených s organizáciou a obsahom vyučovania či kritiky vulgárneho správania.[32]

Pre ďalšie porovnanie vnímania záporných stránok školského života sme vybrali odpovede žiakov na otázku z batérie zisťujúcej mieru inkluzívnosti žiakov a žiačok k spolužiakom, ktorí sa v niečom odlišujú, na príklade akceptovania či výhrad k spoločnému sú *„iní"*. Vybrali sme otázku 2.16.8 *Prekážalo by ti byť na školskom výlete ubytovaný/ubytovaná v izbe so spolužiakom/spolužiačkou rómskeho pôvodu?* Výsledky porovnania zobrazuje Tabuľka č. 20.

[32] V tabuľke č. 19 vidíme, že podobne vysoké podiely uvádzania negatívnych javov z kategórie Kolektív, Učitelia a Vzťahy s učiteľmi majú aj žiaci, ktorí na otázku 2.14_2 odpovedali *„málokedy"*. Títo žiaci sa výrazne častejšie ako ostatní ((17,2 %) zmieňovali o šikanovaní a ohrození bezpečia.

Tabuľka č. 20

Uvádzanie jednotlivých kategórií negatívnych stránok školy žiakmi, ktorí sa líšia mierou akceptovania spoločného ubytovania so spolužiakom/spolužiačkou rómskeho pôvodu

Žiaci mohli zmieňovať viaceré stránky, preto súčet % ≠ 100%!

Redu2.13set V škole sa mi najviac nepáči	o2.16.8 Prekážalo by ti byť na školskom výlete ubytovaný/á na izbe so spolužiakom/spolužiačkou rómskeho pôvodu?					
	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite prekážalo	Nechcem odpovedať	Počet uvedení danej kategórie
Kolektív, vzťahy so spolužiakmi	11,1%	12,1%	12,8%	14,1%	9,7%	**679**
Vyučovanie, organizácia, záťaž učiva, predmety, stres	25,4%	28,5%	28,7%	28,3%	27,2%	**1576**
Učitelia, spôsob výučby, známkovanie, nezvládanie integrácie	12,6%	13,7%	15,9%	16,3%	11,5%	**785**
Učitelia a zamestnanci - nespravodlivosť, krik, ponižovanie žiakov	11,4%	12,9%	14,2%	14,1%	13,8%	**738**
Vulgárne, hlučné, drzé správanie žiakov	8,6%	7,7%	9,3%	6,4%	6,8%	**466**
Šikanovanie a ohrozenie bezpečia	10,4%	11,0%	13,1%	8,8%	9,2%	**620**
Zákazy, tresty, obmedzenia školského poriadku	6,3%	6,6%	7,1%	7,7%	6,3%	**383**
Infraštruktúra, vybavenie školy, strava	8,5%	10,2%	13,3%	15,4%	12,6%	**621**
Nič (všetko) sa mi tu nepáči, necítim sa tu dobre	3,7%	3,1%	2,9%	9,9%	5,4%	**237**
Je tu spokojný, škole nič nevyčíta	12,5%	9,3%	6,1%	6,2%	6,3%	**543**
Nevie, neodpovedal	9,2%	9,2%	7,5%	7,3%	10,0%	**514**
Počet odpovedajúcich	**2083**	**1723**	**858**	**467**	**650**	**7162** / **5781**

* Upozornenie* Percentá v jednotlivých bunkách tabuľky vyjadrujú podiel žiakov/žiačok, ktorí si v odpovedi na o2.16.8 vybrali niektorú možnosť v hornom riadku stĺpcov tabuľky, a zároveň v odpovedi na otvorenú otázku o2.13 uviedli jav patriaci do kategórie v danom riadku tabuľky. Žiaci mohli zmieňovať viacero položiek rôznych kategórií, preto súčet % v jednotlivých stĺpcoch je väčší ako sto. V poslednom riadku uvádzame len počet žiakov, ktorí si vybrali odpoveď o2.16.8 v danom stĺpci.

Podiely zmieňovania jednotlivých kategórií negatívnych stránok školského života žiakmi s nerovnakou mierou akceptácie rómskeho spolužiaka (Tabuľka č. 20) nevykazujú také výrazné rozdiely, aké sme videli v Tabuľke č. 19. Naopak, rozdiely v podieloch uvádzania viacerých kategórií sa javia málo diferencujúce. Vidíme však, že žiaci, ktorým by spoločné ubytovanie s rómskym spolužiakom/spolužiačkou *„určite*

prekážalo", výrazne vo väčšom podiele ako žiaci, ktorým by spoločné ubytovanie *„neprekážalo vôbec"*, uvádzajú záporné stránky infraštruktúry a vybavenia školy (15,4 % ku 8, 5 %) a výrazne väčším podielom odpovedali, že *„v škole sa im nič nepáči"* (9, 9 % verzus 3,7 %). Žiaci, ktorým by spoločné ubytovanie s rómskym spolužiakom *„určite prekážalo"*, tiež *vo významne menšej miere uvádzali, že sú v škole spokojní* a nevyčítajú jej žiadne zápory (6,2 % ku 12,5 %).

Tabuľka č. 21

Uvádzanie jednotlivých kategórií negatívnych stránok školy žiakmi, ktorí sa líšia mierou súhlasu s tvrdením Učitelia uprednostňujú niektorých žiakov pred inými.

Žiaci mohli zmieňovať viaceré stránky, preto súčet % ≠ 100%!

Redu2.13set V škole sa mi najviac nepáči	o3.7 Učitelia uprednostňujú niektorých žiakov pred inými.				
	Vôbec nie	Skôr nie	Skôr áno	Určite áno	Počet uvedení danej kategórie
Kolektív, vzťahy so spolužiakmi	9,0%	10,1 %	12,9%	13,7%	**679**
Vyučovanie, organizácia, záťaž učiva, predmety, stres	19,4%	26,4 %	29,9%	28,5%	**1576**
Učitelia, spôsob výučby, známkovanie, nezvládanie integrácie	6,4%	10,2 %	14,7%	20,2%	**785**
Učitelia a zamestnanci - nespravodlivosť, krik, ponižovanie žiakov	3,2%	7,0%	13,9%	23,9%	**738**
Vulgárne, hlučné, drzé správanie žiakov	7,6%	8,8%	7,9%	7,5%	**466**
Šikanovanie a ohrozenie bezpečia	8,6%	10,1 %	11,1%	12,1%	**620**
Zákazy, tresty, obmedzenia školského poriadku	4,0%	5,4%	7,9%	7,9%	**383**
Infraštruktúra, vybavenie školy, strava	10,4%	10,4 %	11,8%	9,9%	**621**
Nič (všetko) sa mi tu nepáči, necítim sa tu dobre	2,9%	3,1%	3,0%	7,6%	**237**
Je tu spokojný, škole nič nevyčíta	27,1%	13,3 %	5,0%	1,6%	**543**
Nevie, neodpovedal	11,8%	10,7 %	8,1%	6,1%	**514**
Počet odpovedajúcich	**654**	**1872**	**1918**	**1337**	**7162** / **5781**

* Upozornenie* Percentá v jednotlivých bunkách tabuľky vyjadrujú podiel žiakov/žiačok, ktorí si v odpovedi na o3.7 vybrali niektorú možnosť v hornom riadku stĺpcov tabuľky, a zároveň v odpovedi na otvorenú otázku o2.13 uviedli jav patriaci do kategórie

v danom riadku tabuľky. Žiaci mohli zmieňovať viacero položiek rôznych kategórií, preto súčet % v jednotlivých stĺpcoch je väčší ako sto. V poslednom riadku uvádzame len počet žiakov, ktorí si vybrali odpoveď na o3.7 v stĺpci.

Tabuľka č. 21 ponúka porovnanie uvádzania rôznych kategórií záporných stránok školy žiakmi, ktorí súhlasia s tvrdením, že *„učitelia uprednostňujú niektorých žiakov pred inými"*. Vidíme vysokú mieru konzistencie v odpovediach žiakov na otvorenú otázku 2.13 a na uzavretú otázku 3.7 – viac ako 44 % (20,2 % + 23,9 %) žiakov, ktorí sa vyjadrili *„určite áno"* uvádzalo ako negatívne stránky školy *„učiteľov a spôsob výučby a nespravodlivé vzťahy učiteľov s deťmi"*. Na druhej strane ani nie 10 % žiakov, ktorí *„vôbec nesúhlasia"* s tým, že učitelia uprednostňujú niektorých žiakov, uviedlo dve kategórie, ktoré sa týkajú učiteľov. Žiaci, ktorí s tvrdením o uprednostňovaní *„určite súhlasia"* vo výrazne vyššej miere uvádzali záporné stránky súvisiace s procesom vyučovania, častejšie mali výhrady k školskému poriadku a významne častejšie odpovedali, že sa v škole necítia dobre (7,6 % oproti 2,0 %). Viac ako štvrtina žiakov, ktorí na otázku uprednostňovania učiteľov odpovedali *„vôbec nie"*, odpovedali na otvorenú otázku 2.13, že *„sú v škole spokojní a nevyčítajú jej žiadne záporné stránky"*. Podobne pozitívne odpovedalo len 1,6 % tých, ktorí na tvrdenie o uprednostňovaní niektorých žiakov odpovedali *„určite áno"*.

Tabuľka č. 22 prináša informácie, ktoré by mohli aspoň čiastočne prispieť k porozumeniu, aké negatívne aspekty školského života môžu byť zdrojom formujúceho sa názoru časti žiakov, že za určitých okolností by ľudia mali/mohli zaisťovať poriadok v spoločnosti, a to aj s použitím násilia. Aj keď si uvedomujeme, že názory detí sa utvárajú čerpaním skúseností a informácií v mnohých prostrediach a z mnohých prameňov, každodenné skúsenosti školského života určite nie sú v tomto formovaní okrajové a nevýznamné.

Podiely žiakov s nerovnakou mierou súhlasu s tvrdením o práve pokúsiť sa o poriadok zdola sú pri uvádzaní viacerých kategórií negatívnych javov školského života (napr. *Vyučovanie a jeho organizácia a obsah, Učitelia a vzťahy spravodlivosti, Kritika šikanovania a ohrozovania bezpečnosti*) pomerne podobné. No môžeme si všimnúť aj rozdiely v citlivosti na určité kategórie záporných stránok školského života. Žiaci, ktorí *„úplne súhlasia"* s právom na poriadok zdola vo výrazne vyššom podiele ako žiaci, ktorí s týmto právom *„vôbec nesúhlasia"*, kritizujú učiteľov za spôsob výučby (19,2 % % verzus 6,7 %) , kritizujú zákazy a iné ustanovenia školského poriadku (11,7 0 verzus 6,7 %) a uvádzajú, že sa im v škole nič nepáči a necítia sa tam dobre (7,0 % verzus 2,7 %).

Tabuľka č. 22

Uvádzanie jednotlivých kategórií negatívnych stránok školy žiakmi líšiacimi sa mierou súhlasu s tvrdením Ak štát nevie zaistiť poriadok, mali by to urobiť ľudia sami, hoci s použitím násilia**.**

Žiaci mohli zmieňovať viaceré stránky, preto súčet % ≠ 100%!

Redu2.13set V škole sa mi najviac nepáči	o4.9 Ak štát nevie zaistiť poriadok, mali by to urobiť ľudia sami, hoci s použitím násilia					
	Vôbec nesúhlasím	Skôr nesúhlasím	Skôr súhlasím	Úplne súhlasím	Neviem	Počet uvedení danej kategórie
Kolektív, vzťahy so spolužiakmi	12,7%	12,2%	13,8%	9,2%	9,7%	**679**
Vyučovanie, organizácia, záťaž učiva, predmety, stres	27,8%	27,1%	28,5%	28,4%	25,8%	**1576**
Učitelia, spôsob výučby, známkovanie, nezvládanie integrácie	13,1%	14,5%	14,8%	19,2%	10,8%	**785**

Učitelia a zamestnanci - nespravodlivosť, krik, ponižovanie žiakov	14,5%	13,1%	13,2%	15,6%	9,8%	**738**
Vulgárne, hlučné, drzé správanie žiakov	8,9%	10,0%	6,7%	5,3%	6,5%	**466**
Šikanovanie a ohrozenie bezpečia	10,9%	12,5%	8,4%	9,7%	10,0%	**620**
Zákazy, tresty, obmedzenia školského poriadku	6,7%	6,3%	6,5%	11,7%	5,8%	**383**
Infraštruktúra, vybavenie školy, strava	11,4%	9,8%	10,0%	13,1%	11,1%	**621**
Nič (všetko) sa mi tu nepáči, necítim sa tu dobre	2,7%	2,5%	5,8%	7,0%	5,6%	**237**
Je tu spokojný, škole nič nevyčíta	10,5%	9,3%	7,3%	6,1%	10,5%	**543**
Nevie, neodpovedal	6,9%	8,7%	8,3%	7,2%	11,8%	**514**
Počet odpovedajúcich	**1354**	**1757**	**876**	**359**	**1435**	**7162** / **5781**

Upozornenie* Percentá v jednotlivých bunkách tabuľky vyjadrujú podiel žiakov/žiačok, ktorí si v odpovedi na o4.9 vybrali niektorú možnosť v hornom riadku stĺpcov tabuľky, a zároveň v odpovedi na otvorenú otázku o2.13 uviedli jav patriaci do kategórie v danom riadku tabuľky. Žiaci mohli zmieňovať viacero položiek rôznych kategórií, preto súčet % v jednotlivých stĺpcoch je väčší ako sto. Uvádzame len počet žiakov, ktorí si vybrali odpoveď na o4.9 v stĺpci.

Tabuľka č. 23

Tabuľka č. 23 ponúka krížové porovnanie odpovedí žiakov na otázku 2.2. monitorovacieho dotazníka *Myslím, že dokážem zabaviť svojich spolužiakov* a ich odpovedí na otvorenú otázku 2.12 *Čo sa mi v škole najviac páči*. Otázku 2. 2. a porovnávanie odpovedí žiakov, ktorí si pripisujú nerovnakú schopnosť zabaviť spolužiakov, sme si vybrali aj preto, že žiaci a žiačky, ktorí v odpovedi na otázku 2.12 uvádzali ako zdroj príťažlivosti školy svojich spolužiakov a kamarátov vo svojej a ďalších triedach, zároveň často spomínali na zábavu, ktorú spolu zažívajú[33].

V Tabuľke č. 23 vidíme, že viaceré pozitívne stránky školského života žiaci s nerovnakou schopnosťou zabaviť spolužiakov vyzdvihujú takmer v zhodnej miere – týka sa podielov žiakov vyzdvihujúcich spravodlivých a inovatívnych učiteľov, zábavu a atmosféru v škole či voľnočasové aktivity.

Uvádzanie jednotlivých kategórií pozitívnych stránok školy žiakmi, ktorí sa líšia mierou schopnosti zabaviť svojich spolužiakov.

Žiaci mohli zmieňovať viaceré stránky, preto súčet % ≠ 100%!

	o2.2 Myslím, že dokážem zabaviť svojich spolužiakov *			
Redu2.13set V škole sa mi najviac páči	**Takmer nikdy**	**Niekedy**	**Často**	**Počet zmienok danej kategórie**
Kamarát/i, spolužiaci, kolektív	38,2%	47,2%	50,9%	**2724**

[33] V druhej kapitole správy sme ukázali, že veľmi cenným zážitkom kamarátskych vzťahov bola aj vzájomná pomoc a podpora. Niektorí žiaci a žiačky uvádzali ako odpoveď len *„pomáhanie si"* bez spomenutia spolužiakov.

Kvalitná škola, vylepšovanie metód učenia, obľúbené predmety, exkurzie, súťaže	18,8%	19,4%	16,6%	**1067**
Moderné vybavenie, zlepšené prostredie, športoviská	9,5%	10,8%	11,6%	**629**
Spravodliví, inovatívni učitelia, podporujúci personál	19,9%	19,2%	18,9%	**1112**
Voľné chvíle v škole, výlety,	10,4%	11,4%	10,3%	**632**
Zábava, dobrá atmosféra, pokoj, bezpečie, potreby detí	6,0%	6,1%	7,0%	**367**
Všetko sa mi páči, som tu spokojný/spokojná	,5%	1,8%	2,0%	**96**
Nič sa mi tu nepáči, teším sa na odchod	11,1%	7,0%	6,9%	**435**
Nevie, neodpovedal	9,2%	6,1%	5,0%	**356**
Počet odpovedajúcich	**782**	**3250**	**1749**	**7418** / **5781**

* Upozornenie* Percentá v jednotlivých bunkách tabuľky vyjadrujú podiel žiakov/žiačok, ktorí si v odpovedi na o2.2 vybrali niektorú možnosť v hornom riadku stĺpcov tabuľky, a zároveň v odpovedi na otvorenú otázku o2.12 uviedli jav patriaci do kategórie v danom riadku tabuľky. Žiaci mohli zmieňovať viacero rôznych položiek daných kategórií, preto súčet % v jednotlivých stĺpcoch je väčší ako sto. V poslednom riadku uvádzame len počet žiakov, ktorí si vybrali odpoveď na o2.2 v danom stĺpci.

Významný rozdiel medzi žiakmi, ktorí dokážu priateľov zabaviť *„často"* a tými, ktorí to nedokážu *„takmer nikdy"*, vidíme v ich podieloch oceňujúcich priateľské vzťahy v rámci triedneho kolektívu či kamarátstva so žiakmi v iných triedach. Viac ako polovica žiakov, ktorí dokážu *„často"* zabaviť svojich spolužiakov uvádzala, že zdrojom príťažlivosti školského života sú pre nich (aj)[34] ich kamaráti. Tí žiaci, ktorí o svojej schopnosti zabávať spolužiakov neboli presvedčení a odpovedali na otázku *„takmer nikdy"*, kamarátov tiež uvádzali ako cenenú stránku školského života najvyšším podielom (38,2 %), no tento podiel je výrazne nižší ako u žiakov, ktorým sa darí *„často"* zabávať kolektív. Žiaci, ktorým sa *„takmer nikdy"* nedarí zabaviť spolužiakov, častejšie ako žiaci v zabávaní úspešní na otvorenú otázku 2.12 odpovedali, že sa im v škole nič nepáči a tešia sa na odchod zo školy (11,1 % verzus 6,9 %).

ZDROJE

COHEN, J., 2014. School climate reform and bully prevention: A data driven strategy that mobilizes the "whole village" to learn and work together to prevent bullying and promote a culture of Upstanders. In M. Masiello & D. Schroeder (Eds.), *A public health approach to bullying prevention*. Washington, DC: American Public Health Association. Dostupné na https://ajph.aphapublications.org/doi/epdf/10.2105/9780875530413ch02

GARFINKEL, H., 1967. Ethnomethodological Studies. Prentice Hall.

GIDDENS, A., 1991. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Stanford, CA: Stanford University Press.

[34] Zdôrazňujeme „aj", pretože žiaci v odpovedi na otvorenú otázku o2.12 mohli uvádzať ľubovoľný počet stránok školského života, ktoré si najviac cenia *„najviac sa im páči"*. Časť žiakov a žiačok však, ako sme ukázali v predchádzajúcich kapitolách, uvádzali kamarátov ako jediné puto, ktoré ich spája so školou.

KUSÁ Z. , 2021. Budovanie podloženej teórie v kvalitatívnom výskume. Bratislava, Sociologický ústav, v. v. i.

KUSÁ, Z.,2005. Kvantitatívne a kvalitatívne stratégie v spoločenskovednom výskume. In *Metodologické problémy spoločenských vied*. Bratislava : IRIS, s. 225-237.

OLWEUS, D., 1993. Bullying at School: What We Know and What We Can Do; Blackwell: Oxford, UK.

SALDANA, J. , 2023. The Coding Manual for Qualitative Researchers. Sage, Ltd.

SILVERMAN, D., 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. *Praktická príručka*. Bratislava: Ikar.

STRAUSS A, CORBINOVÁ J., 1999 (1990). *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice Brno: Sdružení Podané ruce a Nakladatelství Albert.

STRAUSS A., S., 1987. *Qualitative Analysis for Social Scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.

ŠTÁTNA školská inšpekcia, 2005, Monitorovanie vzťahov v triednom kolektíve a názorov žiactva na školu a spoločenské témy. Bratislava, Štátna školská inšpekcia.